№ 76 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼԻ 15

1909

ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Գողնեւ-Ֆատիա

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼԻ 15 № 76

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրության մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная уп. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
ՏԷԼԷՖՈՆ № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրությունը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Ծայտարարություն ընդունվում է ամեն լեզուով
Ցայտարարությունների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
ՏԷԼԷՖՈՆ № 253.

ՄՇԱԿ

(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

12 ամս. 10 ռուբ., 11 ամս. 10 ռ., 10 ամս. 9 ռ., 9 ամս. 8 ռ., 7 և 6 ամս. 6 ռ., 5 ամս. 5 ռ., 4 ամս. 4 ռ., 3 ամս. 3 ռ., 2 ամս. 2 ռ., 1 ամս. 80 կ. և առաքման ծախք՝ 20 կ.: Ամերիկա տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա 30 ֆրանկ, Պարսկաստան 10 ռուբլի, Թուրքիա 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամակագրոշմ:

հիմնարկությունների յայտարարությունները ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ՀՐԱՖԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Տ. ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՏԻՍՏԻԿ ԸՆԿ. ԹԱՏՐՕՆ

Հինգշաբթի, ապրիլի 16-ին

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՅՇ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿ.

Կը ներկայացնէ

ՌՈԶԱ ՊԷՐՆԹ

Դրամա 5 գրգ. հեղ. Հաուպտմանի, թարգմ. Խաչակ

Տեղերի գները էժանացված են:
Սկիզբն է ուղիղ ժամը 8-ին:
Տոմսակները ծախվում են միմիայն թատրոնի կասսայում:
Ռէժիսսեր՝ Սիրանույշ

առ. 292. 3—2

ՆԱԽՕՐԵԱԿՈՒՄ

Կ. Պոլսում կատարվող դէպքերը պատմական խոշոր դէպքեր են՝ կարեւոր իրանց հետեւանքներով և նշանակալից իրանց արտայայտության ձեւերով:

Իւրատեսակ է Թիւրքական յեղափոխությունը: Կան արտայայտություններ, որոնք եզակի են իրանց տեսակում:

Երիտասարդ-Թիւրքիան մաքառման մէջ է մտնում այնպիսի ռազմական ոյժով, որի մասին չէր կարող երազել ոչ մի յեղափոխական ուրիշ երկրում: Նա, ունենալով իրան համերաշխ պարլամենտ և տասնեակ հազար զինուորների ոյժը բռնած իր ձեռքին, հանդէս է գալիս թէ բարոյական և թէ ֆիզիքական զօրաւոր հեղինակությամբ:

Սան-Ստեֆանոյում նստած ազգային ժողովը տալիս էր պետության գերագոյն իրաւունքների պաշտպանության լիազօրությունը Երիտասարդ-Թիւրքիային, իսկ Սալոնիկի և ուրիշ ազատական զօրագնդերի անձնուիրությունը և հաւատարմությունը գնում են նրա տրամադրության տակ մի պատկառելի ոյժ, որը խորտակելու համար բաւական չէ հակադրել միայն ֆիզիքական հաւասար ոյժ, այլ կարեւոր է և բարոյական հայեաց, որ չունի Թիւրքական խայտառակված հին ռէժիմը:

Գրաւիչ և Լական է Երիտասարդ-Թիւրքիայի գործունէությունն այն կարեւոր գիծը, որ նա ամենամեծ հոգատարությամբ աշխատում է ապահովել կարգը երկրի մէջ և խաղաղությունը ժողովրդի մէջ:

Մասնաւորապէս ինչ տեսակ թերություններ ունենայ Երիտասարդ-Թիւրքիան, բայց նա ճգնաժամի այս օրերում իրան պահեց իր կոչման բարձրության վրա: Նա ժողովեց ազգային կենսունակ ոյժերը և միացրեց ազատական համախմբումները՝ սահմանադրությունը փրկելու համար: Եւ իր գործողությունների մէջ աշխատեց խակական ներկայացուցիչը լինել պետական հոգատարության:

Այն ժամանակ, երբ ուրիշ գոյնի և տրամադրության յեղափոխականները գիտակցաբար թէ անգիտակցօրէն սերմանում են անիշխանություն, շփոթ, յուզմունքներ, իրարանցումներ և ամեն տեսակ խառնակություններ, որպէսզի այդ ժխորի մէջ անաբեկումներ առաջացնեն այս կամ այն ելքը աջողեցնելու նպատակով, Երիտասարդ-Թիւրքիան միայն մի հոգս ունի՝ որքան հնարաւոր է քիչ զոհ տալ ժողովրդից, որքան կարելի է ապահովել հասարակ խաղաղ քաղաքացու կեանքը և ցոյց տալ իրան իբրև ազգաշէն, պետություն կազմակերպող և ղեկավարող պատկառելի ոյժ, որ ամենևին ծարաւի չէ մարդկային արեան և սկզբունք չէ դրել իր համար «միայն արիւնով» պատգամը և գիմում է ծայրայեղ միջոցին, երբ սպառված են միւս բոլոր հնարները:

Ներկայումս Կ. Պոլսում Երիտասարդ-Թիւրքիայի համար հասել են ծանր և խոշոր փորձության օրեր: Նա սարսափելի պայքարների մէջ է և նրա գործելակերպի համար մեծ մասամբ տական սիստեմը, մասնաւորաբար Պոլսոյ մէջ ստեղծեց նորատեսակ լուսաւորեալ միահեծանության մեթոդ մը՝ որով կուզէր իր ամեն մէկ խօսքն ու գործը իբրև վճիռ ընդունիլ տալ, բայց որ, Թիւրքիոյ մայրաքաղաքին նման միջազգային միջավայրի մը համար անհանդուրժելի էր: Ապա եկաւ Բեամիլի անկումը, որ նոյնպէս խիստ քննադատելի կէտեր կը պարունակէր, մանաւանդ որ այդ կը կատարուէր իրեն հակառակ կուսակցության մը դէմ վրիժառու հոգիէ ժուռած: Միացուցէք ասոնց երբեմն մեծահամբաւ Ահմէդ Բիզայի սոնքացող ու անորակելի գործքերը, և արդէն պատասխանը լուծուած կըլլայ՝ թէ ինչու ժողովուրդը պաղեցաւ երիտասարդ Թիւրքերէն:

Ցարմար է այստեղ յիշել, որ քաղաքական սուտերու երկու հռչակաւոր միարանները, Վիէննա և Բերլին, մեծ դեր խաղացին Թիւրքիոյ ներկայ անորոշ կացութիւնը պահպանելու գործին մէջ, պըղտորելով մտքերը արտասահման, դրդուած, ի հարկէ, այնպիսիներէ, որոնց շահը կը պահանջէր քաոսային Թիւրքիոյ մը գոյությունը:

Եւ Թիւրքիոյ մամուլին մէկ կարեւոր մասը, որ իր արտաքին լուրերուն համար կը վստահի գերմանական և աւստրիական մամուլներուն, անգիտակից գործակիցը դարձաւ այս լրբենի սուտերուն:

Բաց ասած, ե.-Թիւրքերու կոմիտէն մեծապէս յուսախաբ ըրաւ իր հետևորդներն ու համակիրները, որոնք շատ բաներ կակընկալէին իրմէ և ոչինչ ստացան ի փոխարէն:

Երբ խանդավառության օրերը անցան, ժողովուրդը, յոգնած պոռչտուքներէ, սթափած առաջին գինովությունէն, շուրջը նայելով՝ տեսաւ թէ հսկայ փարսի մը զոհը եղած էր: Կոմիտէի մէկ ստուար մասը, հեռու կարծուած ազգին անշահախնդիր բարերարն ըլլալէ, դեռ առաջին քայլէն ծանր թաթ մը ունենալու համար Թիւրքիոյ քաղաքական գործոց մէջ, յանձնառու եղած էր խիստ անվայել եղանակներու: Ինչպէս պահպանողական թերթ մը կը գրէր երէկ, այս միևնոյն խնդիրը շօշափած պահուն, «պարլամէնտը շատ հեռու է կայսրության զանազան հատուածները հաւասարապէս ներկայացնելէ: Թիւրքեր, որ փոքրամասնություն կը կազմեն Եւրոպական Թիւրքիոյ մէջ, 150 նիստ ունեն, արաբները՝ 70: Միւսիւլման անդամներ—թիւրք, արաբ, քիւրդ և մահմեդական ալբանացիք —200-է աւելի են: Ցոյներ, որ 6 և կէս միլիոն կը հաշուին Թիւրքիա, միայն 23 անդամ ունին, իսկ հայեր 10: Քրիստոնեաները կը գանգատին թէ պարլամէնտի մէջ չափազանց թիւով մահմեդականներ կան. հայեր և յոյներ՝ թէ իրենց այժմու ունեցած անդամներու կրկնակի թիւին արժանի են: Ու այն դիտակցությունը, որ ընտրությունները երիտասարդ Թիւրքերու շահերուն ծառայեցուցուած են, բողոքները առաւել դառն կը դարձնեն: Հրաշք մը պիտի ըլլար, եթէ այսքան հերձուածներէ կազմուած ժողով մը կարողանար ներդաշնակօրէն գործել հասարակաց օգտին համար»: Փիչ մը յառաջանալով, խմբագրականը կը շարունակուի. «Անշուշտ դեռևս կարելի չէ ըսել, որ սահմանադրական կարգերու հաստատման յաջողեց գաւառներու վարչության առողջ վերակազմություն մը: Փոքր-Ասիոյ մէջ դրեթէ ոչինչ կատարուեցաւ բէֆորմներ մտցնելու, մինչ Մակեդոնիա, թէև միւսիւլման և քրիստոնեայ ցեղերու միջև ժամանակաւոր անդորրություն մը կը տիրէ, երկու կողմն ալ պատրաստ է զիրար ընաջնջելու հին խաղը վերսկսիլ...»:

Երբ անգլիացի պահպանողական խմբագիր մը այսքանը կը նկատէ, ալ ուր մնաց տեղական ժողովուրդը, որ կաշիին վրայ կը զգայ բոլորը:

Պայքարի ամեն ճիւղին մէջ յարձակողը առաւելություններ ունի միշտ, և կոմիտէին դէմ արդարացի քննադատական ճակատամարտը սկսաւ: Միայն թէ այս վերջինս, փոխանակ իմաստասէրի մը հոգիով ընդունելու զայն և օրինաւորապէս ինքզինքը պաշտպանելու, խելակորոյս եղաւ առաջին դառն պատասէն, դիմեց անպատշաճ ունայն իսկ անպարկեշտ միջոցներու, գլխաւորապէս պարլամենտին մէջ, ուր կը թագաւորէր լուսաւորեալ նմանողական սուլթան մը՝ յանձին Ահմէդ-Բիզայի, իր շուրջն ունենալով մեթոդներու խորութիւն չգնող միակողմանի և երկրին բազմացեղ ու նոյն իսկ Թիւրք ժողովրդի շահերուն հակառակ ուղղության հետևող մեծամասնություն մը:

Ու Կոմիտէն, ազատության առաջին ցնծագին օրերուն վարժուելով յարգանքի ու հիացման, չկրցաւ տանիլ տարբեր հաւարում ու այդ եղաւ իր մեծագոյն սխալը և անկումի ճանապարհը:

Կարծես հանդամանքներն ալ օժանդակություն գալով իրենց հակառակորդներուն, վրայ հասաւ պօլսական «Սերբեստի» թերթի խմբագրին սպանությունը, որ Կոմիտէին դէմ գրիչ մը ըլլալով՝ զէնք դրաւ Անրարին ձեռքը: Անրար գործածեց զէնքը խիստ ճարպիկ—այլ և անախորժ—կերպով ու ծընունդ տուաւ դրեթէ երէկուան պոլսական դէպքերուն, որոնց մանրամասնությունը արդէն հեռագրով հաղորդուած կըլլան:

Անաչառության սիրոյն, այստեղ անվերապահօրէն յայտնեմ, թէ որքան ալ անհամակիր ըլլամ յիշեալ Կոմիտէն, չեմ կընար հաւատալ թէ ան մեր հայ յեղափոխականներուն չափ տխմար ու անխորհուրդ ըլլայ՝ պաշտօնական եղբայրասպանություններ սարքելու, մինչ բովանդակ Եւրոպան իրենց կը նայի: Այդ սպանությունն անոր վերագրել աններելի սխալ մըն է: Կրնայ իր պատասխանատու անդամներէն մէկն ըլլալ, սակայն դա բաւական չէ Կոմիտէն մեղադրելի բռնելու: Այսուհանդերձ, որքան վատություն է «Սերբեստի» խմբագրապետն սպաննել, նոյնքան վատություն ու վանդալիզմ է «Թանին» և «Շուրայի-Իւմմէթի» խմբագիրներն հալածել ու ատոնց խմբագրատուները քարուքանդ ընչացնել, ինչպէս որ երէկուան դէպքերու միջոցին կատարուած են, խիստ տխուր ազդեցությունները գործելով դուրսիններուն վրայ:

Հակառակ ժամ առ ժամ տեղս հասնող ընդարձակ հեռագիրներուն, դեռ ևս որոշ չէ թէ ով կամ ինչ էին երէկի իրարանցման շարժառիթները:

Ոմանք ասոր մէջ կը տեսնեն յետադիմության ձեռքը, սուլթանին երբեմի ոյժին վերստին տիրացման ճիգեր, կրօնական մոլեռանդության զարթնում, և այլն: Իսկ միւս կողմանէ, ապստամբներու ընթացքը,

Կ. Պոլիս, 13 ապրիլի

Պետ. Հեռ. Գործակալության թղթակիցը դիտեց Ստամբուլը: Բոլոր հաւատավախտները և կառավարական շինությունները, նաև պստոր, ազատվել են գնդակներից և թնդանոթներից: Յիշեալ հիմնարկությունները պաշտպանող պահապանները անձնատուր են եղել առանց դիմադրության: Ստամբուլի փողոցներն աւելի անկենդան են, քան Պերայում, և աւելի քիչ են պաշտպանված:

Մինիսարների խորհուրդը, ժողովվելով մեծ վէզիրի տանը, մի հրաման մշակեց պաշարողական դրության մասին: Սան-Ստեֆանոյի ազգային ժողովը հաւանություն տուեց դրան: Պաշարողական դրությունը կը յայտարարվի այսօր: Երեկոյեան ժամը 8-ից յետոյ արգելված է փողոց դուրս գալ:

Այսօր կը բացվեն յատուկ պատերազմական դատարանների նիստերը յեղաշրջման մասնակցողներին պատժելու համար:

Ապրիլի 11-ին Եըլդիզում ընդդիմադրելուց յետոյ, զօրքերն անձնատուր եղան: Սուլթանը, ժխտելով իր մասնակցությունը յեղաշրջման մէջ, հրաժարվում է գահը թողնել: Հարցը դեռ չէ վճռված:

Այսօր պալատը և սենատը կը վերադառնան քաղաք: Սկիւթարի զօրանոցներն անձնատուր եղան:

Ցերեկվայ ժամը հինգից յետոյ ուղարկված հեռագիրն ասում է. «Բ. Դուռը բոլորովին իշխանությունը կորցրեց: Մահմուդ-Շեֆկէտը և նրա շտաբը իրականացնում են անսահման զինուորական դիկտատուրա: Սուլթանը դեռ [illegible] ժարմի աւագագոյն անդամ՝ գերմանական դեսպանը տեղեկացրեց դեսպանատներին և միսիաներին, որ Կ. Պոլսում մտցված է պաշարողական դրություն»:

«Կօր. Բիւրօյի» ապրիլի 12-ի տեղեկությունների համաձայն, առաւօտեան սկսված Սալոնիկի զօրքերի Սկիւթար գալը տեղի ունեցաւ լիակատար կարգ ու կանոնով: Եղան միայն մի երկու յարձակումներ զօրքերի վրա, այն էլ ըէակցիօներների դրդմամբ: Լուրերին նայած, նրանք մտադրվում են աջակցել ըէակցիօներներին: Երկու կողմից էլ կան սպանվածներ և վիրաւորվածներ, բայց ոչ մեծ քանակությամբ: Սկիւթարում բոլոր առևտրական հաստատությունները փակ են: Սալոնիկի զօրքերը գրաւել են փողոցները: Մեծ զօրանոցին տիրել են

Կ. Պոլիս, 13 ապրիլի

Պետ. Հեռ. Գործակալության թղթակիցը դիտեց Ստամբուլը: Բոլոր հաւատավախտները և կառավարական շինությունները, նաև պստոր, ազատվել են գնդակներից և թնդանոթներից: Յիշեալ հիմնարկությունները պաշտպանող պահապանները անձնատուր են եղել առանց դիմադրության: Ստամբուլի փողոցներն աւելի անկենդան են, քան Պերայում, և աւելի քիչ են պաշտպանված:

Մինիսարների խորհուրդը, ժողովվելով մեծ վէզիրի տանը, մի հրաման մշակեց պաշարողական դրության մասին: Սան-Ստեֆանոյի ազգային ժողովը հաւանություն տուեց դրան: Պաշարողական դրությունը կը յայտարարվի այսօր: Երեկոյեան ժամը 8-ից յետոյ արգելված է փողոց դուրս գալ:

Այսօր կը բացվեն յատուկ պատերազմական դատարանների նիստերը յեղաշրջման մասնակցողներին պատժելու համար:

Ապրիլի 11-ին Եըլդիզում ընդդիմադրելուց յետոյ, զօրքերն անձնատուր եղան: Սուլթանը, ժխտելով իր մասնակցությունը յեղաշրջման մէջ, հրաժարվում է գահը թողնել: Հարցը դեռ չէ վճռված:

Այսօր պալատը և սենատը կը վերադառնան քաղաք: Սկիւթարի զօրանոցներն անձնատուր եղան:

Ցերեկվայ ժամը հինգից յետոյ ուղարկված հեռագիրն ասում է. «Բ. Դուռը բոլորովին իշխանությունը կորցրեց: Մահմուդ-Շեֆկէտը և նրա շտաբը իրականացնում են անսահման զինուորական դիկտատուրա: Սուլթանը դեռ [illegible] ժարմի աւագագոյն անդամ՝ գերմանական դեսպանը տեղեկացրեց դեսպանատներին և միսիաներին, որ Կ. Պոլսում մտցված է պաշարողական դրություն»:

«Կօր. Բիւրօյի» ապրիլի 12-ի տեղեկությունների համաձայն, առաւօտեան սկսված Սալոնիկի զօրքերի Սկիւթար գալը տեղի ունեցաւ լիակատար կարգ ու կանոնով: Եղան միայն մի երկու յարձակումներ զօրքերի վրա, այն էլ ըէակցիօներների դրդմամբ: Լուրերին նայած, նրանք մտադրվում են աջակցել ըէակցիօներներին: Երկու կողմից էլ կան սպանվածներ և վիրաւորվածներ, բայց ոչ մեծ քանակությամբ: Սկիւթարում բոլոր առևտրական հաստատությունները փակ են: Սալոնիկի զօրքերը գրաւել են փողոցները: Մեծ զօրանոցին տիրել են

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Լօնդոն, 17 ապրիլ (Ն. ա.)

Ուրբն ամսուայ սահմանադրություն Թիւրքիոյ մէջ, և 3 մինիստրական փոփոխություն:

Խօսելով Բեամիլ փաշայի անկման վրայ փեւրվարի մէջերը, այն կարծիքն յայտնեցինք, որ Մ. և Յ. Կոմիտէին այս անտեղի ընթացքը ապարդիւն պիտի չանցնի, և թէ, ուշ կամ կանուխ, պիտի քաղեն իրենց յախուռն քայլին հետևանքները:

Բաւական երկար լռութենէ մը յետոյ, թուականէս գրեթէ 2 շաբաթ առաջ, Բեամիլ Պոլսոյ մամուլին յանձնեց իր սպասուած բացատրությունը: 4—5 օր վերջ տեղւոյն Բալկանեան Կոմիտէն (հանրածանօթ և երեւելի անգլիացիներէ կազմուած) այստեղի ժամուլին հաղորդեց Մ. և Յ. Կոմիտէին բացատրությունը՝ այդ արարքը արդարացնող, եզրակացնելով որ՝ եթէ յիշեալ անժիլական քայլը չառնէին, պարլամենտն ու բովանդակ Թիւրքիոյ սուղ գինով ձեռք բերուած ազատությունը վտանգի պիտի ենթարկուէր:

Երկու կողմն ալ զուրկ չեն քննադատելի կողմերէ, բայց սա ըսենք, որ մեր նախադուշակումը ակնկալուածէն շատ կանուխ իրականացաւ: Ու ասոր պատճառները մէկէ աւելի են:

Նախ, որ Մ. և Յ. Կոմիտէն, վար առնելով բռնակալությունը, տապալելով միապետական սիստեմը, մասնաւորաբար Պոլսոյ մէջ ստեղծեց նորատեսակ լուսաւորեալ միահեծանության մեթոդ մը՝ որով կուզէր իր ամեն մէկ խօսքն ու գործքը իբրև վճիռ ընդունիլ տալ, բայց որ, Թիւրքիոյ մայրաքաղաքին նման միջազգային միջավայրի մը համար անհանդուրժելի էր: Ապա եկաւ Բեամիլի անկումը, որ նոյնպէս խիստ քննադատելի կէտեր կը պարունակէր, մանաւանդ որ այդ կը կատարուէր իրեն հակառակ կուսակցության մը դէմ վրիժառու հոգիէ ժուռած: Միացուցէք ասոնց երբեմն մեծահամբաւ Ահմէդ Բիզայի սոնքացող ու անորակելի գործքերը, և արդէն պատասխանը լուծուած կըլլայ՝ թէ ինչու ժողովուրդը պաղեցաւ երիտասարդ Թիւրքերէն:

Ցարմար է այստեղ յիշել, որ քաղաքական սուտերու երկու հռչակաւոր միարանները, Վիէննա և Բերլին, մեծ դեր խաղացին Թիւրքիոյ ներկայ անորոշ կացությունը պահպանելու գործին մէջ, պըղտորելով մտքերը արտասահման, դրդուած, ի հարկէ, այնպիսիներէ, որոնց շահը կը պահանջէր քաոսային Թիւրքիոյ մը գոյությունը:

Եւ Թիւրքիոյ մամուլին մէկ կարեւոր մասը, որ իր արտաքին լուրերուն համար կը վստահի գերմանական և աւստրիական մամուլներուն, անգիտակից գործակիցը դարձաւ այս լրբենի սուտերուն:

Բաց ասած, ե.-Թիւրքերու կոմիտէն մեծապէս յուսախաբ ըրաւ իր հետևորդներն ու համակիրները, որոնք շատ բաներ կակընկալէին իրմէ և ոչինչ ստացան ի փոխարէն:

Երբ խանդավառության օրերը անցան, ժողովուրդը, յոգնած պոռչտուքներէ, սթափած առաջին գինովությունէն, շուրջը նայելով՝ տեսաւ թէ հսկայ փարսի մը զոհը եղած էր: Կոմիտէի մէկ ստուար մասը, հեռու կարծուած ազգին անշահախնդիր բարերարն ըլլալէ, դեռ առաջին քայլէն ծանր թաթ մը ունենալու համար Թիւրքիոյ քաղաքական գործոց մէջ, յանձնառու եղած էր խիստ անվայել եղանակներու: Ինչպէս պահպանողական թերթ մը կը գրէր երէկ, այս միևնոյն խնդիրը շօշափած պահուն, «պարլամէնտը շատ հեռու է կայսրության զանազան հատուածները հաւասարապէս ներկայացնելէ: Թիւրքեր, որ փոքրամասնություն կը կազմեն Եւրոպական Թիւրքիոյ մէջ, 150 նիստ ունեն, արաբները՝ 70: Միւսիւլման անդամներ—թիւրք, արաբ, քիւրդ և մահմեդական ալբանացիք —200-է աւելի են: Ցոյներ, որ 6 և կէս միլիոն կը հաշուին Թիւրքիա, միայն 23 անդամ ունին, իսկ հայեր 10: Քրիստոնեաները կը գանգատին թէ պարլամէնտի մէջ չափազանց թիւով մահմեդականներ կան. հայեր և յոյներ՝ թէ իրենց այժմու ունեցած անդամներու կրկնակի թիւին արժանի են: Ու այն դիտակցությունը, որ ընտրությունները երիտասարդ Թիւրքերու շահերուն ծառայեցուցուած են, բողոքները առաւել դառն կը դարձնեն: Հրաշք մը պիտի ըլլար, եթէ այսքան հերձուածներէ կազմուած ժողով մը կարողանար ներդաշնակօրէն գործել հասարակաց օգտին համար»: Փիչ մը յառաջանալով, խմբագրականը կը շարունակուի. «Անշուշտ դեռևս կարելի չէ ըսել, որ սահմանադրական կարգերու հաստատման յաջողեց գաւառներու վարչության առողջ վերակազմություն մը: Փոքր-Ասիոյ մէջ դրեթէ ոչինչ կատարուեցաւ բէֆորմներ մտցնելու, մինչ Մակեդոնիա, թէև միւսիւլման և քրիստոնեայ ցեղերու միջև ժամանակաւոր անդորրություն մը կը տիրէ, երկու կողմն ալ պատրաստ է զիրար ընաջնջելու հին խաղը վերսկսիլ...»:

Երբ անգլիացի պահպանողական խմբագիր մը այսքանը կը նկատէ, ալ ուր մնաց տեղական ժողովուրդը, որ կաշիին վրայ կը զգայ բոլորը:

Պայքարի ամեն ճիւղին մէջ յարձակողը առաւելություններ ունի միշտ, և կոմիտէին դէմ արդարացի քննադատական ճակատամարտը սկսաւ: Միայն թէ այս վերջինս, փոխանակ իմաստասէրի մը հոգիով ընդունելու զայն և օրինաւորապէս ինքզինքը պաշտպանելու, խելակորոյս եղաւ առաջին դառն պատասէն, դիմեց անպատշաճ ունայն իսկ անպարկեշտ միջոցներու, գլխաւորապէս պարլամենտին մէջ, ուր կը թագաւորէր լուսաւորեալ նմանողական սուլթան մը՝ յանձին Ահմէդ-Բիզայի, իր շուրջն ունենալով մեթոդներու խորութիւն չգնող միակողմանի և երկրին բազմացեղ ու նոյն իսկ Թիւրք ժողովրդի շահերուն հակառակ ուղղության հետևող մեծամասնություն մը:

Ու Կոմիտէն, ազատության առաջին ցնծագին օրերուն վարժուելով յարգանքի ու հիացման, չկրցաւ տանիլ տարբեր հաւարում ու այդ եղաւ իր մեծագոյն սխալը և անկումի ճանապարհը:

Կարծես հանդամանքներն ալ օժանդակություն գալով իրենց հակառակորդներուն, վրայ հասաւ պօլսական «Սերբեստի» թերթի խմբագրին սպանությունը, որ Կոմիտէին դէմ գրիչ մը ըլլալով՝ զէնք դրաւ Անրարին ձեռքը: Անրար գործածեց զէնքը խիստ ճարպիկ—այլ և անախորժ—կերպով ու ծընունդ տուաւ դրեթէ երէկուան պոլսական դէպքերուն, որոնց մանրամասնությունը արդէն հեռագրով հաղորդուած կըլլան:

Անաչառության սիրոյն, այստեղ անվերապահօրէն յայտնեմ, թէ որքան ալ անհամակիր ըլլամ յիշեալ Կոմիտէն, չեմ կընար հաւատալ թէ ան մեր հայ յեղափոխականներուն չափ տխմար ու անխորհուրդ ըլլայ՝ պաշտօնական եղբայրասպանություններ սարքելու, մինչ բովանդակ Եւրոպան իրենց կը նայի: Այդ սպանությունն անոր վերագրել աններելի սխալ մըն է: Կրնայ իր պատասխանատու անդամներէն մէկն ըլլալ, սակայն դա բաւական չէ Կոմիտէն մեղադրելի բռնելու: Այսուհանդերձ, որքան վատություն է «Սերբեստի» խմբագրապետն սպաննել, նոյնքան վատություն ու վանդալիզմ է «Թանին» և «Շուրայի-Իւմմէթի» խմբագիրներն հալածել ու ատոնց խմբագրատուները քարուքանդ ընչացնել, ինչպէս որ երէկուան դէպքերու միջոցին կատարուած են, խիստ տխուր ազդեցությունները գործելով դուրսիններուն վրայ:

Հակառակ ժամ առ ժամ տեղս հասնող ընդարձակ հեռագիրներուն, դեռ ևս որոշ չէ թէ ով կամ ինչ էին երէկի իրարանցման շարժառիթները:

Ոմանք ասոր մէջ կը տեսնեն յետադիմության ձեռքը, սուլթանին երբեմի ոյժին վերստին տիրացման ճիգեր, կրօնական մոլեռանդության զարթնում, և այլն: Իսկ միւս կողմանէ, ապստամբներու ընթացքը,

Սալոնիկի զօրքերը առանց դիմադրութեան հանձնվելու։ Տեղական զինուորների մեծ մասը փախաւ, մնացածները զէնքերը յանձնեցին։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պոլիս, 13 ապրիլի

Առաւօտեան ժամը 10-ին սկսվեց ազգային ժողովի գունփակ նիստը։ Պարլամենտի շինութիւնը մամուլի ներկայացուցիչներին ներս չը թողին։ Լուրերին նայած, քննվում է սենատորներից և պատգամաւորներից մի քանիսի առաջարկութիւնը սուլթանին գահընկէց անելու մասին։ Դէպի Եըլդըզ ահագին քանակութեամբ զօրք է մօտեցված թնդանօթներով։ Սովորական կեանքը քաղաքում վերականգնվեց, սակայն փողոցներում այնքան էլ կենդանութիւն չը կայ. ամեն տեղ շրջում են զինուորների պահակախմբերը։ (Հ. Գ.)

—

Վիէննա, 13 ապրիլի

«Կօր. Բիւրօյին» հեռագրում են Կ. Պոլսից. «Ինչպէս հաղորդում են բարձրաստիճան զեկավար անձեր, Եըլդըզի գրաւումը գլխաւորապէս նպատակ ունի ձեռք ձգել զինուորական պահեստները և նրա մէջ գտնվող հաստատութիւնները»։ (Հ. Գ.)

—

Վիէննա, 13 ապրիլի

«Կօր. Բիւրօյին» հեռագրում են Կ. Պոլսից, որ արտաքին գործերի մինիստրի ասելով երէկ երեկոյեան մակեդոնական մի բատալիօն սուլթանի ցանկութեամբ գրաւեց Եըլդըզը։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պոլիս, 13 ապրիլի

Պաշարողական դրութեան գործադրութիւնը երէկ փողոցները դատարկեց. երեկոյեան ժամը 8-ից յետոյ փողոցներում կարելի էր տեսնել ուշացած եղակի անցորդներ, որոնց ուղեկցում են պահապան զինուորները. ժամը 9-ի մօտերը անցորդները բոլորովին անյայտացան. գիշերս կատարվեցին շատ ձերբակալութիւններ. ձերբակալվածների թւում են «Իկդամի» և «Միզանի» խմբագիրները. ձերբակալվեցին բազմաթիւ սօֆթաներ։ Լրագիրների տեղեկութիւնների համաձայն, սօֆթաները ցոյց են տուել զինված դիմադրութիւն 'օմիտէի զօրքին Ստամբուլի «Ֆէյթիխ» մեդրեսէում. մեդրեսէն քարուքանդ է արված։ Զինուորական կլուբի մօտերը սօֆթաները ռումբ նետեցին ռումբերի արկդիվարարկղը պայթեց։ Զօրքերը տիրեցին կլուբին և կոտորեցին նրա մէջ դիրք բռնած սօֆթաներին։ Բոլոր ձերբակալվածները յանձնվում են պատերազմական-դաշտային դատարանին։

Կօմիտէը բոլոր լրագիրներում մի հերքում է տպել, յայտարարելով, որ զօրքի զեկավարութիւնը բնաւ իրան չէ պատկանում և որ նա չունի անձնական վրիժառութեան ձգտում, և հաւատացնում է, որ զօրքը կատարելով ժողովրդի կամքը, գործում է ինքնուրոյն կերպով, իսկ կօմիտէը աշխատում է միայն վերականգնել օրինականութիւնը և պատժել սահմանադրութեան թշնամիներին և դաւաղիրներին։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պոլիս, 13 ապրիլի

Ազգային ժողովը մի զօրախմբով այսօր Սան-Ստեֆանօյից մայրաքաղաք եկաւ։ Տեղի կունենայ դռնփակ նիստ։ (Հ. Գ.)

որքան ալ քիւրդ հօջաներու և սօֆթաներու առաջնորդութեան տակ, խիստ հեռու է յետադիմութեան նշաններ արտայայտելէ։ Ահմէդ-Բիզա, սուլթանի տարփելին, պաշտօնակ կըլլայ. Քէմալ-բէյ, Ահրար կուսակցութեան երեւելի ալբանացի լիդերը, կը փոխանորդէ անոր. իբր թէ Զօհրապի կը յանձնուի դեր նախագահութեան պաշտօն։ Այս լուրերը անվստահութիւն չենք ներշնչեր։

Բայց ո՞վ դրդեց և ի՞նչ բան դրդեց այս զինուորները, որ արշալոյսին, բանտարկելով իրենց սպաները և սպանելով անոնցմէ երկուքը, արշաւեցին Բ. Դուռ և պարլամենտ ու տեսակ մը պատերազմական տերրոր ստեղծեցին տեղւոյն հասարակութեան մէջ, սպանելով մինիստր մը և ուրիշներ, վիրաւորելով այլ մինիստր մը և բազմաթիւ անձեր։

Թերևս, աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ հասնելով, եզրակացութիւնս փոխուի, սակայն, այս պահուս ձեռքի տակ եղած լուրերէն դատելով, բանակի մէկ հատուածին սասկ քրօնիկ ոգի երևին ու իր կամքը յառաջ քշելով «կեցցէ փաշիշահ» գոչելը ծանր տագնապ մը կը գուժէ հասարակաց անդորրութեան և մշտական լուրջ վտանգ մը կը սպառնայ երկրին ու պարլամենտին։

Ընդունինք թէ այսօր խնդրոյ նիւթ եղող մինիստրութիւնն ու կառավարութիւնը կամ կուսակցութիւնը չսիրուած ըլլալով, այդպիսի ինքնագլուխ գործ մը բարերար նպատուի։ Սակայն, եթէ Համիդի անուշ լեզուէն և «ներողական իրադէներէն» ազդուելով՝ ուրիշներ ալ տարբեր հոգիով նոր շարժում մը ընեն, այն ատեն թիւրքիացիք

Պետերբուրգի դիպլոմատական շրջաններում խօսում են, որ օտար պետութիւնների նաւատորմը չի հեռանայ Դարդանելից, մինչև որ հաստատուն երաշխաւորութիւններ չը տրվեն, որ Փոքր Ասիայի քրիստոնեաների ապահովութեանը այլ ևս վտանգ չէ սպառնում։

Ասում են նաև, [illegible]դիւլ-Համիդը ցանկութիւն է յայտնել հրաժարվել գահից այն պայմանով միայն, որ գահը յանձնվի իր փոքր որդի Մահմէդ-Բուրհան-Էդդին էֆենդուն։ Այդ արքայազնը ներկայումս 24 տարեկան է, ծնվել է Կ. Պոլսում 1885 թ.ին։ Սուլթանը արդէն քանիցս անգամ սահմանադրութիւն տալուց առաջ ցանկութիւն էր յայտնել գահաժառանգ յայտարարել նրան, բայց հոգեւորականութեան կողմից ընդդիմութեան էր հանդիպել, որը պաշտպանում էր գահաժառանգութեան հին օրէնքը։ Այստեղ հաստատված են, որ երիտասարդ-Թիւրքերը չեն համաձայնի այդ բանին, որովհետև Բուրհան-Էդդինի սուլթանութիւնը կը լինի իր հօր վարագուրված կառավարութիւնը։

Թիւրքերէն և ֆրանսերէն լեզուներով հրատարակվող «Իբրիթթ» թերթի («Արևելք և Արևմուտք») խմբագիրը խօսակցութեան միջոցին, ի միջի այլոց, ասել է «Բ. Շ.»-ի թղթակցին.

— Ես չեմ հաւատում այն լուրին, որ «Միութիւն և Առաջադիմութիւն» կօմիտէը ուզում է Եըլդըզ-Քիօշկը դարձնել մի տեսակ Տիւիլդրի։ Թիւրքիայում հազարամեայ պատմութեամբ սրբազործված սրբութիւնների դէմ ոչ ոք ձեռք չի բարձրացնի։ Ժողովուրդը այնպէս արիւնռուշտ չէ, ինչպէս կամարիլիան։ Սուլթանը կը մնայ ողջ։ Որպէսզի կարողանանք ճիշդ գաղափար կազմել ներկայ անցքերի մասին, հարկաւոր է իմանալ, որ երիտասարդ-Թիւրքերի կենտրոնական կօմիտէից բացի, կայ նաև հինգ հոգուց բաղկացած «բարձրագոյն կօմիտէը», որը մնում է Սալոնիկում։ Այդ գաղտնի կօմիտէան էր, որ փոքրկեց իրերի ներկայ դրութիւնը։ Այդ կօմիտէի կազմի մէջ մտնում են երկու երիտասարդ-Թիւրքեր, երկու բոլգարներ և երկու ալբանացիներ։ Այդ կօմիտէը սկզբում պաշտպանում էր սուլթանի գահընկէցութեան հարցը, այսինքն պահանջում էր իրագործել պարիզեան երիտասարդ-Թիւրքերի կոնֆէրէնցիայի կայացրած որոշման առաջին կէտը։

—

Եարօսլաւլ, 9 ապրիլի

Եարօսլաւլի «սօյիւզնիկները», «Բ. Շ.» լրագրի ասելով, հեռագիր են ուղարկել Կ. Պոլսի Թիւրքական սև-հարիւրեակայիններին՝ ողջունելով նրանց սկսած կռիւը «Թիւրքական կրամօլայի դէմ»։ Հեռագիրը ուղարկված է շեյխ-իւլ-իսլամի անունով։

—

Կ. Պոլիս, 9 ապրիլի

Այն լուրերը, թէ սուլթանը պատրաստ է հրաժարվել գահից, հերքվում են։ Նա խոստացել էր Եըլդըզի զօրանոցներում և պալատի շուրջը գտնվող զօրքերին 10 միլիոն թիւրքական ֆունտ դրամ բաժանել։ Այդ զօրքերի թիւը 6000 է, առանց օֆիցէրների։

Զինուորական բարձրագոյն դպրոցի ուսանողների համակրութիւնը վառակելու նպատակով, սուլթանը հրամայեց իւրաքանչիւրին տալ երեք ձեռք պաշտօնագրեան։

«Սերբեստի» լրագրում տպագրված է մի բաց նամակ ուղղված սուլթանին, ուր վիրաւորական դարձուածքներով յիշեցնում են նրան այն վնասը, որ նա պատճառել է Թիւրքիային իր բռնապետական ռէժիմով։ Այդ նամակը վերջանում է հետևեալ խօսքերով.

«Մենք չենք ուզում ձեր արիւնը, բայց

իրենց գլխուն վերև կունենան փոխանակ պարլամենտի, կամ մինիստրութեան մը, զինուորական խուժանային ինքնակալութիւն մը, որ իր խելքին փչածը կը գործադրէ։ Պատուհաս մըն է դա, ու կրկնակիօրէն, երբ չկայ ոսոիկանութիւն մը՝ որ ի պահանջել հարկին աշխատի հասարակութեան շահերը պաշտպանել։

Լուր մը հաղորդեցին այստեղի թերթերը, որ, եթէ ճշմարիտ ապացուցուի, անփոխարինելի սխալ մը պիտի հանդիսանայ Թիւրքիոյ պատմութեան մէջ։

Կըսուի թէ ազատական միութիւնը, ինքն ևս իր կողմէն, զօրացնելով իր ատելութիւնը կօմիտէին հանդէպ, զայն տապալելու թափին մէջ, գնաց նոյնիսկ միացաւ ֆանատիկ սօֆթաներու և հօջաներու, որոնք, կլօնքի և Ղուրանի անունով և օժանդակութիւն գտնելով հին ռեակցիոնաստ ռէժիմի պետերէն՝ յառաջ բերին երէկուան coup de main-ը իրենց հակառակորդներէն ալ ստոր եղանակով մը։

Մենք տակաւին կը յամառինք հաւատալ այն տարաձայնութեան։ Պատուաւոր պարտութիւն մը և համեստ երկրորդական ատթոռ մը շատ աւելի նախամեծար է՝ քան անպարկեշտ յաղթանակ մը՝ նամանաւանդ գաղափարական պայքարի մէջ։

Ու մենք վստահ ենք թէ Ահրար կուսակցութեան պետերը շեղած չեն այդ սկզբունքէն։

Յետագայ տեղեկութիւններէն միայն պիտի կրնանք իմանալ բուն եղելութիւնն ու ճշմարտութիւնը։ Մինաս Յոլակ

մենք ուզում ենք հանգիստ լինել սահմանադրութեան վիճակի համար»։

Երիտասարդ-Թիւրքերի կօմիտէը բանակցութիւն է վարում Բեշդ-էֆենդիի հետ, որը, լուրերին նայելով, հրաժարվում է ընդունել գահը։

Մայրաքաղաքից փախել է ահրարների զեկավար Իզմայիլ-Քեմալը։ Միւսները հետևում են նրա օրինակին։

Սուլթանի կուրգադրութեամբ Թիւրքիայի ասիական բոլոր մասերը ուղարկված են սօֆթաներ մահմեդականների մոլեռանդութիւնը գրգռելու նպատակով։ («Բ. Շ.»)

—

Վարշավա, 9 ապրիլի

Պօլսից հեռագիր է ստացված այստեղ, որ սուլթանը հրամայել է ականներ դնել Եըլդըզ-Քիօշկի բոլոր դարպասների տակ, նմանապէս և պալատի ուրիշ շատ տեղերում։ Դրանից եզրակացնում են, որ սուլթանը պատրաստվում է յուսահատ կերպով պաշտպանվելու։ («Բ. Շ.»)

—

Վիէննա, 9 ապրիլի

Երիտասարդ-Թիւրքերի կօմիտէի ներկայացուցիչներին յանձնված են քաղաքի բոլոր բանալիները։ («Բ. Շ.»)

—

Վարշավա, 9 ապրիլի

Տեղիս թերթերին հեռագրում են, որ երիտասարդ-Թիւրքերը համաձայնվում են զիջումներ անել Եըլդըզ-Քիօշկին, ի նկատի առնելով այն հանգամանքը, որ Ադրիանուպօլսի զօրքերը հաւատարիմ են մնում սուլթանին։ Ալբանացիներն ու քիւրդերը գործում են երիտասարդ-Թիւրքերին հակառակ։ («Բ. Շ.»)

—

Պարիզ, 9 ապրիլի

Էդրըմիից հեռագրում են այստեղի լրագիրներին, որ երիտասարդ-Թիւրքերի տեղական կօմիտէի անդամները, ի նկատի առնելով զօրքերի արամադրութիւնը յօգուտ սուլթանի, հարկադրված էին ապաստանել ֆրանսիական հիւպատոսարանում։ («Բ. Շ.»)

—

Վիէննա, 9 ապրիլի

«Վիէն. Ալգեմ. Ցայտ.» լրագրին հեռագրում են Սալոնիկից, որ Ալբանիայում սաստկանում է շարժումը երիտասարդ-Թիւրքերի դէմ։ Այդ երևոյթը վերագրում են Իզմայիլ-Քեմալի զեկավարութեանը, որը մեծ հեղինակութիւն է վայելում ալբանացիների մէջ։ («Բ. Շ.»)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Թէհրան, 13 ապրիլի

Օտարազգի միջամտութեան երկիւղը ստիպեց անջումանին բանակցութիւն սկսել շահի հետ հեռագրով։ Հետևանքն այն եղաւ, որ երէկ շահը հրամայեց Էյն-ուդ-Դովլէին և բոլոր առանձին զօրամասերի հրամանատարներին հաշտութիւն կայացնել և մը-թերքների առաքումը քաղաք թոյլատրել։ Հրամանը ուղարկվեց Վասբինջ սուրհանդակի ձեռքով։

Ռուսաց զօրախմբերի շարժման լուրերը շատ մեկնութիւնների առիթ դարձան տեղական ազգաբնակութեան մէջ։ Բոլոր խելացի մարդիկ, չը հաւատալով դռան փորձին և երկու կողմերի խոստումներին, ռուսաց զօրախմբերի գալստեան մէջ տեսնում են երկիրը խաղաղեցնելու և հաստատուն կարգուկանոնը վերահաստատելու միակ միջոց։ Խռովութիւնների շարունակութեան շահախնդիր անձերի հաւաստիացումները՝ թէ ռուսաց զօրքերի նպատակն է իբր Ատրպատականը միացնել Ռուսաստանին, ազդաբնակութեան լայն խաւերում ազդեցութիւն չեն անում։ (Հ. Գ.)

—

Թէհրան, 13 ապրիլի

Բաղեշահում ամենայն օր տեղի են ունենում մինիստրների նիստերը։ Առաջադիմականների կուսակցութիւնը նշանաւոր աջողութիւն ունի։ Քննվում են սահմանադրութեան մանրամասնութիւնները. հակառակում են միայն Ֆէյզուլլա-շեյխի կողմնակիցները, որոնք այժմ իրանց ոտքի տակի հողը կորցրել են։ (Հ. Գ.)

—

Թէհրան, 9 ապրիլի

Պանօվը փոքրիկ մարտախմբով Շահրուդի ճանապարհով, ըստ երևոյթին, գնում է Մէշէդի վրա։ Ճանապարհին նա կորցուց է հեռագրալարերը. այդ պատճառով թէհրանը երրորդ օրն է արդէն ոչ մի յարաբերութիւն չունի Մէշէդի հետ։ («Բ. Շ.»)

—

«Բ. Շ.» լրագրի թղթակիցը Թաւրիզից հեռագրում է իր թերթին, որ ինքը շրջագայել է նացիոնալիստների դիրքերը Մենջիլի մօտ, ուր նրանց պարագլուխները ծանօթացրել են իրերի դրութեան հետ։ Դիրքերը սկսվում են Բաշից 67 վերստ հեռաւորութեան վրա՝ «Բուշտամբադ» կայարանից և տարածվում են մօտ 25 վերստ, մինչև յաջորդ Մենջիլ կայարանը։ Ճանապարհի ձախ կողմերում տեղ-տեղ դիրքեր են գրուել նրանք և խրամատներ փորել։ Մենջիլի սարի վրա, որը նացիոնալիստների գլխաւոր բանակատեղին է, դիրքերը կրկնապատկվում են։

Նացիոնալիստները օգնական զօրքեր են սպասում Ղազվինից։

—

Պարսկաստանից նորերս վերադարձած նախկին ինստրուկտոր Ուշակովը, «Բ. Շ.» լրագրի թղթակցի հետ խօսելիս, ի միջի այլոց, ասել է. «Ռուսական հիւպատոսարանը, ինչպէս և Թաւրիզում ու Թէհրանում ապրող բոլոր ռուսները պարսիկների կողմից բաւականին յարգանք էին վայելում։ Խռովութիւնների բոլոր ժամանակը նրանք մնում էին անձեռնմխելի, բայց իմ ուղևորվելուց առաջ նրանց վերաբերմունքի մէջ դէպի ռուսները փոփոխութիւն է նկատվում։ Դրա պատճառն այն լուրերն են, որ ռուսաց զօրքերը գալիս են Թաւրիզ շահի զօրքերին օգնելու։ Տրամադրութիւնը այնպէս էր, որ մի քանի ռուսներ շտապեցին ուղևորվել Կովկաս, ուր չափազանցրած ձևով հաղորդեցին Փոխարքային պարսիկների ոչ բարի յարաբերութեան մասին դէպի ռուսները։

«Գերմանական հիւպատոսարանը մեծ ազդեցութիւն է վայելում շահի մօտ»։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Պարիզ, 13 ապրիլի

Հաւասին հեռագրում են Նիցցայից, որ նախագահ Ֆալիէրի կեանքի դէմ կատարված մահափորձի առիթով կասկածով Սան-Բաֆայելում ձերբակալել են ոմն Ալնաբօվի, իսկ Նիցցայում մի երիտասարդ կնոջ Մօյտ անունով։ Երկուսի տներում գրաւել են ռուսական շատ փաստաթղթեր։ Առաջին հարցաքննութեան ժամանակ երկուսն էլ յայտնեցին, որ քաղաքականութեամբ չեն զբաղվում։ Խուզարկութիւնները շարունակվում են։ Ֆալիէրը շրջապատված է ուժեղացված պահակախմբով։ (Հ. Գ.)

—

Նիցցա, 13 ապրիլի

Նախագահ Ֆալիէրի մօտ ի պատիւ Գէնուայի դքսի կայացաւ ճաշկերոյթ։ Նախագահը բաժակ առաջարկեց իտալական թագաւորական զոյգի համար, յետոյ խմեց սպանիական թագաւորական զոյգի կենացը. դուքսը խմեց հանրապետութեան նախագահի կենացը։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պոլիս, 13 ապրիլի

Առաւօտեան երկուսուքաք վաւերացվեց աւստրօ-թիւրքական համաձայնութեան արձանագրութիւնը։ (Հ. Գ.)

—

Վիէննա, 13 ապրիլի

«Կօր. Բիւրօն» հաղորդում է, որ այսօր Սոֆիայի աւստրօ-ունգարական ներկայացուցչին հրահանգներ ուղարկվեցին Բոլգարիայի անկախութիւնը ճանաչելու վերաբերութեամբ։

Թիւրք բոլգարական համաձայնութիւնը, որով Թիւրքիան ընդունում է նոր դրութիւն և որի մասին պաշտօնապէս յայտնվեց Աւստրօ-Ունգարիային ամբողջ չափով ապահովում է ապեւեան երկաթուղիների շահերը։ Աւստրօ-Ունգարիան համապատասխան յայտարարութիւնները կանէ միաժամանակ Գերմանիային և Իտալիային։ (Հ. Գ.)

—

Բուդապէշտ, 13 ապրիլի

Պատգամաւորների պալատ։ Սրահները լի են։ Պալատը համարեա ամբողջ կազմով է։ Վեկերլէ, Կօշուտ և կոմս Ապպոնի մինիստրները օվացիաների են հանդիպում դահլիճ մտնելիս։ Վեկերլէն ընդհանուր յուզմունքի մէջ ճառ է արտասանում և հաղորդում է կաբինէտի հրաժարականի մասին, որովհետև աւստրիական կառավարութեան հետ բանակցութիւնները անհետևանք անցան, ունգարական կաբինէտի անդամները չը կարողացան մի վճիռ կայացնել ազգային բանկի հարցում յետագայ քայլեր առնելու վերաբերութեամբ։ Վեկերլէն առաջարկում է պալատին նիստը ընդհատել՝ մինչև որ գրութիւնը կորոշվի։

Վեկերլէի ճառից յետոյ Խոկը յայտնում է, որ իր կուսակցութիւնը չէ ցանկանում իր յամառութեամբ արգելք լինել ճգնաժամի լուծման, սակայն նրա զիջումները որոշ չափ ու սահման ունեն, որոնցից այն կողմը կուսակցութիւնը չի գնայ։ Կօշուտը մատնանշում է, որ կաբինէտի հրաժարականը հետևանք է նրա անդամների բանկի հարցում երևան հնած անհամերաշխութեան և բողոքում է այն խօսքերի դէմ՝ թէ նրա կուսակցութիւնը յոգնել է կռուից ու ասում է, որ նրա պարպելիքը արիաբար պաշտպանեց երկրի և գահի առաջ կուսակցութեան համոզմունքները։ (Հ. Գ.)

—

Վիլֆրանշ, 13 ապրիլի

Ֆալիէրը Գէնուայի դքսի ուղեկցութեամբ դիտեց իտալական նաւերը։ (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Օշական, 5 ապրիլի

Ամեն մի ժողովուրդ, ամեն մի հասարակութիւն այսօր իր անհրաժեշտ պահանջների շարքն է դասում ընդհանուրի տնտեսական դրութեան բարձրացումը իբրև էական և կեանքի հետ անմիջապէս առնչութիւն ունեցող մի պահանջ... Ուրախութեամբ պէտք է արձանագրեմ այն փաստը, որ արդէն քիչ թէ շատ իր սրտին մօտ գործը հասարակութիւնը կարողանում է զանազանել միւս գործերից։ Այսօր Թիֆլիսի Հ. Տնայնագործական Ընկերութեան ճիւղը ուրախութեամբ ընդունվեց և բացվեց Օշականում։ Հասարակութիւնը զգաց մեր կողմերի նպաստաւոր դրութիւնը և ուրախութեամբ ընդունեց այդ ընկերութեան ճիւղը, առայժմ բաց անելով ջուլհանոց-արհեստանոցը, որի աջողութեան մասին չենք կասկածում, որովհետև դեռ մի քանի օր է բացվել է, բայց գիւղացիները հերթ չեն տալիս միմեանց ու բոլորը ցանկանում են, որ իրանցից մէկը անպատճառ սովորի։

Նոյնպէս բացվել է հասարակական բանկ «Ժամհարեան» անունով, որը, յուսով ենք, պէտք է ծառայի այն անհատների կարիքներին, որոնք աղքատ են ու կարիք ունեն շուտ ազատվելու սարդերի ճանկերից... Ողջունում ենք այս մեծ հասարակական երևոյթները և կոչ անում Օշականի հասարակութեան, որ բանկը ծառայեցնեն ընդհանուրի օգտին։ Ցաւով ենք, որ այդպիսի ձեռնարկութիւնները պատճառ պիտի դառնան հասարակութեան միութեանը և այլևս չը պիտի բաժանվեն թայֆաների... ու ընդհանուր գործը պէտք է բոլորին ձգտի անկեղծ, հաւասարաչափ գործունէութեան, որը բոլոր հասարակական գործերի գլխաւոր պայմանն է... Ադամ

—

Ախալցխա, 4 ապրիլի

Տեղիս հայ հասարակութիւնը ընդհանուր առմամբ համարեա բոլորովին զուրկ է մշակաւոր սնունդ, հոգեկան զուարճութիւն տուող կենդանի խօսքից. իսկ նոյն հասարակութեան ոչ-արտօնեալ և աղքատ մասը, որը ամենամեծ ոտքոն է կազմում, կարծես ամայի անապատի մէջ է ապրում Ախալցխայում, որտեղ կան 25—30 հայ ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ, կան դրամատիկ սիրողների և բարեգործական ընկերութիւններ և այլն։ Դրամատիկ սիրողների նախկին վարչութիւնը դժուար պայմաններում դարձեալ կարողացաւ մի քանի ներկայացում գլուխ բերել, որոնցից մէկը խական ժողովրդի՝ արհեստաւոր դասակարգի համար, 5—20 կոպ. վճարով։ Բայց այդ վարչութեան հրաժարվելուց յետոյ՝ նորընծաներ վարչութիւնը, որի ընտրվելու օրից անցել է մէկ ամիս, մաքուր-մաքուն չէ խփել, թէև պայմանները սրա օրով շատ աւելի լաւ էին։

Ուսումնական տարին վերջանում է, բայց մեր աղայոց և օրիորդաց դպրոցները կազմակերպել են մի-մի ծնողական ժողովից ոչ աւելի։ Մինթէ չէր կարելի մի ծնողական ժողով էլ զատկի տօներին գումարել։

Տեղումս ունենք մի հայ բժիշկ, որը համալսարան գնալուց առաջ սովորել է ճեմարանում, ուզում եմ ասել՝ լաւ հայերէն գիտէ, ինքն էլ տեղացի է. չէ՞ կարող նա երբեմն-երբեմն դասախօսութիւններ կարդալ զանազան հիւանդութիւնների մասին և, առհասարակ, առողջապահութեան մասին խրատներ տալ հասարակութեան։ Իսկ խրատց ընտրվելու օրից ի վեր ի՞նչ են արել տեղիս Հայ Կանանց և Կովկ. Հայ. Բար. Ընկ. տեղիս ճիւղի վարչութիւնները։

Իսկ ես մի բան կասեմ՝—առհասարակ դժբաղդ է տեղիս հայ հասարակութիւնը, մանաւանդ նրա չքաւոր մասը. նա զուրկ է կենդանի խօսքից։ Մուրադ-Ասպետ

ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ IV և V ՆԻՍՏԵՐԸ

—

Տնայնագործական համագումարը իր աշխատանքները վերջացրեց IV և V նիստերում, որոնք տեղի ունեցան ապրիլի 5-ի առաւօտեան ու երեկոյեան բազմամարդ հասարակութեան ներկայութեամբ։

Առաւօտեան նիստում, ժամը 11-ին, Ալ. Բալանթար, նախ քան համագումարի զրաղմունքներին անցնելը, ծանութիւն տուեց հանդիսականներին սերգատ մեքենաների գործունէութեան, նրանց տեսակների (Բերֆեռ կնութեսկի, Ֆօրտունայի, Մելզոնի, Տօրուլերի, Ալֆաշավալի և այլն) ու յատկութիւնների հետ և փորձով ցոյց տուեց՝ թէ ինչպէս են ամենակարճ ժամանակամիջոցում կաթից սեր ստանում։

Փորձից յետոյ, ժամը 11 և կէսին, համագումարը վերսկսեց իր հերթական զրաղմունքները և լսեց մի քանի ուշագրաւ զեկուցումներ։

Առաջինը կարդաց իր զեկուցումը Ց. Փիրալեան «Ընկերակցութիւնները տնայնագործութեան մէջ» վերնագրով, ուր զեկուցանողը մատնանշելով ընկերակցութիւնների օգտակարութիւնը գիւղերում, մանաւանդ տնայնագործական արհեստների զարգացման գործում, առաջարկում էր կազմել յատուկ կօմիտէա ընկերակցութիւնների գաղափարը քարոզելու և գործական ցուց-

մունքներ տալու ու զեկավարելու նրանց կազմակերպութեան գործը։

Համագումարը այդ առաջարկը ընդունում է համակրութեամբ, բայց, մինչև կոմիտէի կազմվելը, յանձնարարում է այդ մասին հոգ տանել տնայնագործական ու գիւղատնտեսական ընկերութիւններին և նման հաստատութիւններին։

Երկրորդ զեկուցումը պատկանում էր Բոգդվիչին և Բեղալովին, որոնք խօսում էին «Տնայնագործներին արտադրութեան հում նիւթեր մատակարարելու մասին»։ Զեկուցողները հաղորդեցին մի շարք տեղեկութիւններ, թէ տնայնագործութեան վերաբերեալ գործիքներ ու նիւթեր՝ պատրաստի թելեր ու գոյներ, զանազան գործուածքների նկարներ, ուղօրներ և նմուշներ որտեղից և ինչ գներով կարելի է ստանալ։

Դրանից յետոյ Ալ. Քալանթար տուեց մի զեկուցում տնայնագործական արտադրութիւնների վաճառառնութեան գործը կազմակերպելու մասին և արեց մի գործնական առաջարկ իբրև փորձ՝ եկող տարի վաճառք (բազար) կամ համագումար կազմակերպել Թիֆլիսում։

Տիկին Վերմիշեան, միանալով այդ առաջարկին, ուշադրութիւն է հրաւիրում կողովագործութեան և ծղօտագործութեան ճիւղերի տարածման խնդրի վրա, շեշտում է մշտական մուղէյի անհրաժեշտութիւնը։ Ճառախօսումից յայտնում է, որ ինքը մտադիր է բանալ կողովագործութեան ու բամբուկի իրեր պատրաստելու ամարային կուրսեր, 6 շաբաթվայ տեւողութեամբ, ուր կարող են սովորելու մտնել դպրոցական ուսուցիչները։

Համագումարը ընդունում է վաճառք կազմելու առաջարկը, վերապահելով ժամանակի որոշումը Տնայնագործական Ընկերութեան վարչութեան։

Փոքրիկ ընդմիջումից յետոյ համագումարը լսեց Գ. Լեոնեանի զեկուցումը՝ «Ոճը և գոյները հայ գործուածքի մէջ» վերնագրով։ Ապա իշխանուհի Մ. Թումանեան ցոյց տուեց Շվեյցարիայից իր բերած ծղօտիների գործուածքները և Բարեգ. Ընկ. որբանոցի սանուհիների պատրաստած ասեղնագործ նմուշները։

Երկար մտքերի փոխանակութեան առարկայ է դառնում տիկ. Ս. Փափազեանի «Կատարելագործութիւնների անհրաժեշտութիւնը տնայնագործութեան մէջ» զեկուցումը, որով անհրաժեշտ էր համարում օժանդակութիւն և աջակցութիւն ցոյց տալ գիւտերը և կատարելագործութիւնները խրախուսելու համար։

Դրանով էլ վերջացան զեկուցումները։ Ժամը 3-ին փակվեց նիստը։

Վերջին, այսինքն V նիստում, որը սկսվեց երեկոյեան ժամը 7-ին, համագումարը զբաղվեց զեկուցումների մէջ յարուցված հարցերի ու առաջարկների մասին վերջնական որոշումներ կայացնելով։

Նախագահ Ա. Քալանթար համագումարի ուշադրութիւնը հրաւիրեց անպատասխան մնացած մի հարցի վրա, այն է թէ ինչ միջոցներով ապահովել նոր բացվող արհեստանոցները, մինչև որ նրանք հիմնաւորվեն կեանքի մէջ, և ծանօթացրեց ժողովականներին այն գործունէութեան հետ, որով ընթացել է մինչև այժմ Տնայնագործական Ընկերութիւնը այդ հարցում։ Նախագահի առաջարկով, ի նկատի առնելով տնայնագործական գործունէութեան բեղմնաւորութիւնը, համագումարը որոշում է դիմել Պետերբուրգի եկեղեց. վարչութեանը շնորհակալութիւն յայտնելու անցեալի համար և խնդրելու, որպէսզի նա յատկացնէ այդ նպատակի համար տարեկան 5000 բուբլի։ Նոյնպիսի դիմումն անել Նպաստամատոյցին և այլ հաստատութիւններին։

Ընդունվում է նաև համագումար հրաւիրելու առաջարկը, որից յետոյ համագումարը լսելով նախ մանաժողովի զեկուցումը, մտքերի փոխանակութիւնից յետոյ, իշխ. Թումանեանի և Ալ. Քալանթարի առաջարկները միացնում է այսպէս. ունենալ կենտրոնական դպրոց-հաստատութիւն զեկավարող և բայօնական դպրոցներ՝ վարպետներ պատրաստելու համար կարելուոյն չափ շուտով։

Մի քանի երկրորդական որոշումներից յետոյ, նախագահը խօսքը վերապահում է Աթանասեանին, որը ողջունեց Տնայնագործական Ընկերութեան թէ գործունէութիւնը և թէ վերջին որոշումը՝ դառնալ Գիւղատնտեսական-Տնայնագործական Ընկերութիւն՝ յոյս յայտնելով, որ հայ ազգաբարդ ու հայկինը հնարաւորութիւն կունենան այդ ընկերութեան մէջ իր բաքանչիւրն իր մասում աշխատելու ու առջիկայ համագումարները աւելի բազմամարդ ու աւելի բեղմնաւոր դարձնելու։

Վերջում նախագահ Ալ. Քալանթար, յիշելով, որ 25 զեկուցումներ են կարդացված համագումարի մէջ և շատ հարցեր շօշափված, մատնանշում է համագումարի ոյժն ու նշանակութիւնը և շնորհակալութիւն յայտնում թէ հանդիսականներին իրանց ուշադրութեան համար և թէ անդամներին իրանց ջերմ մասնակցութեան համար այդ օգտաւէտ գործին։

Նախագահի վերջին խօսքը՝ «ցտեսութիւն մինչև նոր համագումար»՝ բուռն ծափահարութիւն պատճառեց։

Գինչեան և Ղազարեան շնորհակալութիւն յայտնեցին նախագահ Ալ. Քալանթարին այդ նոր գործի կազմակերպութեան ու զեկավարութեան համար, ցանկութիւն յայտնելով, որ կայացած որոշումները շուտով իրականանան։

Համագումարը լիազօրութիւն տուեց Նախագահ Ալ. Քալանթարին իր կայացրած որոշումների մասին անել հարկաւոր դիմումները։

Ժամը 10-ին փակվեց առաջին համագումարը։ Լ. Դ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Կովկասի Փոխարքային ապրիլի 13-ին ներկայացաւ պարսկական նախկին գեներալ-հիւպատոս Միրզա-Կազմ-խան Մօլտախնուս-Սալթանէն։

◆ Ապրիլի 12-ի գիշերը և կիրակի օրը Թիֆլիս ու Նաֆթլուղ կայարաններից շատ-պով Զուլֆա Թաւրիզ մեկնող ամբողջ զօրամասերը։ Գնացողների մէջ կային հրացանաձիգներ, սապէօրներ և թնդանօթաձիգ վաշտեր։ Իսկ այս բոլոր երեք տեսակի զօրքի մի մասն էլ ուղարկված է Պարսկաստան Երևանից, Ալէքսանդրօպոլից և Զուլֆայից։

◆ Կովկասեան տնայնագործական կոմիտէի տրամադրութեան տակ է դրվում զէմտվային գումարներից 6000 ր. Երևանի նահանգում տնայնագործական արհեստանոցներ հաստատելու համար։

◆ Բաղուից Ալէքսանդրօպոլ են մեկնել մի խումբ ինժենէրներ տեղում ծանօթանալու Արփաչայի ժօտերը երևցած նաֆթի հետքերի հետ։

◆ «Зак.» լրագրի ասելով, Կախէթեան երկաթուղագծի կառուցման արտօնաշնորհը Թիֆլիսի նահանգի վրայ ազնվականութեան չէ տրված իսկապէս, որովհետև այդ հարցի լուծումը վերջնականապէս տեղի կունենայ այս օրերս. թէև ազնվականութեան օգտին մեծ շանսեր կան այդ մենաշնորհը ստանալու։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը կովկասեան բարձր իշխանութիւնից խնդրամատոյց է եղել 1750 բուբլի տալ հատպետական մատակարարական դրամագլխից Ախալքալաքի գաւառի Ալավերդի գիւղին, որ վնասվել է կարկտից։

◆ Ստացանք Թիֆլիսի Բեթղեհէմի ս. Աստուածածին եկեղեցու երէցփոխ Վասիլ Աւանեանի 1907 և 1908 թ. թ. հաշիւները մինչև 1909 թ. փետրվարի 10-ը։ Ելմտի գումարն է 4672 ր. 74 կոպէկ, որից եկեղեցու օգտին կայ 2155 ր. 19 կոպէկ կանխիկ դրամ, առձեռն դրամ 420 ր. 46 կ. և 269 ր. 72 կոպէկի մոմ։

◆ Երկուշաբթի օրը, ապրիլի 12-ին, երեկոյեան, զինուորական պահակախումբը խուզարկութիւն կատարեց Մուշայիլ այգում և ձերբակալեց Իլիա Գէօրգաշվիլուն, Սանդրօ Սէկիժաշվիլուն, Իվան Վաշակաշվիլուն և Բաղդասար Յովհաննիսեանին, որոնք կասկածվում են մի շարք շանտաժների և կողոպուտների մէջ։

◆ Շուտով վերանորոգվելու է կովկասեան շերամապահական կայարանը, որը միակն է ամբողջ Ռուսաստանում։ Վերանորոգութիւնը այն մտքով է լինելու, որ յիշեալ կայարանը ծառայէ ոչ միայն Կովկասին, այլ և Ռուսաստանի միւս շրջաններին։

◆ Զուբալովեան ժողովրդական տան կից հայկականի և վրացականի նման կազմվել է նաև ռուս սիրողների ընկերութիւն, որ կը սկսէ մօտիկ ապագայում պարբերաբար ներկայացումներ տալ հանրամատչելի գներով։

◆ Կուբանի շրջանի կառավարիչը Փոխարքայի առաջ միջնորդութիւն է յարուցել՝ թոյլատրել Մայկօպի քաղաքային ինքնավարութեան 150,000 բուբլու փոխառութիւն կնքել քաղաքային պէտքերի ձեռնարկութիւնների համար։

◆ Զիրնօմօրի նահանգապետը Կովկասի Փոխարքայի առաջ միջնորդութիւն է յարուցել Նովոբոսիյսկի քաղաքային դումայի կողմից՝ թոյլատրել հրէաներին գալ Նովոբոսիյսկ բժշկական սեզօնի ժամանակ։

◆ Ապրիլի 12-ին կայացաւ Հայուհեաց Որբանոցի Ընկ. ընդհանուր ժողովը, որտեղ ներկայ էին 83 անդամուհիներ։ Ժամը 12½-ին ժողովը բացվեց տիկ. Վ. Օրբելիի նախագահութեամբ։ Կարդացվեցին ընկ. 1908 թի վարչութեան գործունէութեան հաշիւը, ուր պարզվեց, որ տարվայ ընթացքում ընկ. մուտք է ունեցել անդամավճարներից 2000 ր., երեկ., ներկ. և զրօսանք 1521 ր., նուիրատուութիւն 676 ր., ընկ. տոկոս. արժեթղթերից 453 ր., ընդամենը 4650 ր., իսկ ծախս են ունեցել 3110 ր.։ Կարդացվեց նոյնպէս նախահաշիւը, ուր ասվեց, որ 1909 թուին 20 որբի համար ծախս են ունենալու 3400 ր., մուտք նոյնպէս այդքան։ Ընդհ. ժողովը հաստատեց այդ նախահաշիւը, որից յետոյ անցան ընտրութիւնների։ Հերթական կարգով դուրս գնացին վարչութեան անդամուհիներից՝ օր. Սուսաննա Բայսօղլեան, տիկ. Սաթենիկ Պետրոսեան, օր. Սոֆիա Քոչարեան և տ. Մարիամ Շահազիզեան. փոխ-անդամուհիներ՝ օր. Նատալիա Յակոբջանեան և օր. Հայկանուշ Տէր-Աբրահամեան։ Վերատուգիչ յանձն. անդամուհի տիկ. Զօրեան հրաժարվեց յարգելի պատճառով։ Հերթական կարգով դուրս գնացին տիկ. Վարվառէ Զաբշկեան-Քալանթարեան, տիկ. Աննա Աթաբէգեան։ Քուէարկութեամբ՝ ձայների առաւելութեամբ վերընտրվեցին վարչ. անդամուհիներ՝ օր. Ս. Բայսօղլեան, տ. Ս. Պետրոսեան և օր. Ս. Քոչարեան։ Նոր ընտրվեցին կոյս Իսկուհի Էֆենճեան, տ. Վարվառէ Օրբելի, օր. Աննա Փուղինեան, իշխ. Արզութեան Աննա. փոխ-անդամուհիներ վերընտրվեցին օր. Ն. Յակոբջանեան, տիկ. Մ. Շահազիզեան, նոր ընտրվեցին տիկ. Շարբաբջեան Սրբուհի, օր. Զաբրիելա Մարգարիտ։ Տ. Մարիամ Կաֆեան հրաժարվեց վարչ. կազմից՝ մնալով վերատուգիչ յանձ. անդամ։ Վերատուգիչ յանձ. անդ. ընտրվեցին նոր անդամ. տիկ. Միլեան Վարվառէ, օր. Նալբանդեան Հայկանուշ. փոխ-անդամուհի վերընտրվեց օր. Ս. Մատեփանեան. նոր ընտրվեց օր. Կատարինէ Մուրադեան։ Ժողովը փակվեց ժամը 3½-ին։ Վարչական առաջի նիստում նախագահուհի ընտրվեց Ս. Բայսօղլեան, գանձապահ՝ Ս. Պետրոսեան, քարտուղարուհի՝ Սաթենիկ Խաչամիրեան։

◆ Ալրիպակ.—«Մշակի» երեկվայ համարում «Գ. Լեոնեանի բանախօսութիւնը» յօդուածի մէջ ապագրված է «Նիւթի հետաքրքրական լինելը ունկնդիրների մեծ հասարակութիւն էր գրաւել, գլխաւորապէս միջին ինտելիգենցիայից և դպրոցների աշակերտ-աշակերտուհիներից»։ պէտք է լիներ՝ «ինտելիգենցիայից և միջին դպրոցների աշակերտ-աշակերտուհիներից»։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՕՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Ապրիլի 11-ին, շաբաթ օր, Զուբալովի անուան ժողովրդական թատրոնում տեղի ունեցաւ սիրողների և թատերասէրների հայկական սեկցիայի երկրորդ ժողովրդական ներկայացումը։ Խաղացին Գ. Սունդուկեանի «Խաթաբալա» 4 գործողութեամբ կոմէդիան։ Պիէսի ընտրութիւնը միանգամայն աջող էր, իսկ խաղը ընդհանրապէս գոհացուցիչ։ Աչքի էին ընկնում իրանց աջող ու մտածված խաղով մանաւանդ Տէր-Գրիգորեան ամուսինները (Զամբասով և Խամփերի) և պ. Փիրումեանը (Իսայի)։ Ներկայ եղող հանդիսականները և բեմից էլ սիրողները խանդավառ ցոյցեր սարքեցին ալեզարդ Սունդուկեանին, որ ներկայ էր այդ օրը ներկայացման։

Ափսոս որ թատրոնը լի չէր։ Մի թէ հայ հասարակութիւնը զլանում է 5 կ. մինչև 50 կ. վճարով տալ իրան և իր ընտանիքին խելացի զեղարուեստական զուարճութիւն, որ տալիս է Զուբալովի անուան ժողովրդական տանը գտնվող ժողովրդական թատրոնը, որը իր գներով միանգամայն էժան է, իսկ իր ամեն յարմարութիւններով ոչընչով պակաս չէ քաղաքումս գոյութիւն ունեցող միւս թատրոններից։

Հետևեալ ներկայացումը լինելու է ապրիլի 19-ին։ Ցուսով ենք, որ հայ ժողովուրդը այսուհետև աւելի մեծ թափով կը յաճախէ ժողովրդական թատրոնը, որով կը խրախուսէ և կը քաջալերէ մեր սիրող ու սիրողուհիներին, որոնք զովելի եռանդով և ոգեորութեամբ ծառայում են ժողովրդական թատրոնի միջոցով ժողովրդական մասսաների գաստիարակութեան սուրբ գործին։ Մաղթում ենք յարգելի գործիչներին կատարեալ աջողութիւն, իսկ հայ հասարակութեանը հետաքրքրութիւն և սէր ժողովրդական թատրոնին։ Ջ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Էջմիածին, 10 ապրիլի

Ցայտնում ենք ի գիտութիւն մեր բարեկամների և ընթերցող հասարակութեան, որ Էջմիածնի միաբան և սինօդի անդամ Մատթէոս վարդապետի արած զեկուցման հիման վրա, իբր անշահաւէտ է մեր պաշտօնավարութիւնը և հաշիւները անկանոն են վարվել, սինօդը մարտի 21-ին, 23-ին, 26-ին իր գրութիւններով պատուիրում է մեզ ժամանակաւորապէս դադարեցնել մեր պաշտօնավարութիւնը և հաշիւ, դոյթ, անասնեղէն յանձնել վանական կառավարութեան։

Մենք, հիմնվելով մեզ հետ կապած սինօդի պայմանի վրա, յայտնեցինք մեր բողոքը, որ նա առանց օրինական փաստերի, առանց օրինաւոր քննութեան իրաւունք չունի մեզ հետ այդպէս վարվելու, շարունակեցինք մեր պաշտօնավարութիւնը և խնդրեցինք, որ սինօդը մեր ձեռքը տայ Մատթէոս վարդապետի զեկուցումը, որ տեսնենք ինչ բանի մէջ են մեղադրում մեզ, որ մենք մեր բացատրութիւնը տանք և իրաւունքի պարզենք։

Վերջապէս ապրիլի 1-ին ստացանք 32 երեսից բաղկացած Մատթէոս վարդապետի զեկուցումը մեր եռամեայ գործունէութեան և դրամական հաշիւների մասին։

Մատթէոս վարդապետը, այդ զեկուցմամբ (որը կաշխատենք ի լոյս ընծայել, որպէսզի ընթերցող հասարակութիւնը գիտակ լինի թէ մէկի հաշիւները կամ գործունէութիւնը ընդունելուց ինչ սկզբունքներով են զեկավարվում մեր սուրբ հայրերը) վերատուգելով մեր բոլոր հաշիւները, քննելով մեր գործունէութիւնը ըստ իր տեսակէտի, գալիս է այն եզրակացութեան, որ միանգամայն ապարդիւն է և վնասակար մեր պաշտօնում մնալը, որովհետև ոչ միայն մենք ոչինչ չենք արել վանքի համար, վնասներ ենք տրել, այլև հաշիւները անկանոն ենք վարել ու դեռ 518 ր. 42 կոպէկ իւրացրել, ուրիշ խօսքով գողացել։ Միջանկեալ ասենք, որ այդ գողացված գումարի քանակը առաջ մի քանի հազարներ են եղել և այդպէս էլ ձայն էր տարածվել, յետոյ խուզելով հասցրել է 1800 բուբլու, ապա 1200 բուբլու, վերջը 800 և վերջապէս եկել կանգ առել 518 ր. վրա։

Մի կողմը թողնելով այս առանձնական խնդիրը, թէ մենք որքան օգտակար կամ վնասակար ենք եղել Էջմիածնի համար, հետաքրքրվողը կարող է տեղեկանալ մեր հրատարակած «Տեղեկագիր Էջմիածնի գիւղատնտեսական բաժնի» բրոշիւրից), դրամական հաշիւների մասին այս կասենք, որ ամսիս 7—10-ը սինօդի և վանական կառավարութեան գանձապահներն ու քարտուղարը քննելով թէ սինօդի և թէ վանական կառավարութեան ելից և մտից մատեանները՝ գտան, որ սինօդից կամ կառավարութիւնից ստացված բոլոր դումարները ճշդութեամբ մուծված են մեր մատեանների մէջ, որ ոչ մի կեղծում, իբրացում չը կայ բաւական չէ, այլ և մենք 227 ր. 81 կոպ. պահանջ ունենք սինօդից։

Այս երկու օրս մանրամասն հաշիւ և բացատրութիւն կը ներկայացնենք սինօդին և կը սպասենք նրա անաչառ քննութեանը և վճռին, որից յետոյ մեր ասելիքը կասենք և պատիւ ու վարկ շօշափող անձնաւորութիւններին իրանց արժանի տեղը ցոյց կը տանք։

Գիւղատնտես Կ. Մելիք-Շահնազարեան

—

Էջմիածին, 8 ապրիլի

«Մշակի» № 69-ում գրել էի, որ սինօդում քննվում էր Յուսիկ արքեպիսկոպոս Տէր-Մովսիսեանի մեղադրական գործը, դրամական զեղծումների առիթով։ Այդ գործից երևում է հետեւեալը. յիշեալ արքեպիսկոպոսը 1897 թ. Քիշինեվում էջմիածնապատկան կալուածների կառավարիչ եղած ժամանակ ստացել է 2600 ր. կապալադրամ, բայց պատշաճ մատեանում մուտք չէ գրել, այլ իւրացրել է։

Սինօդն անցած մարտի 26-ին այդ գործի համար այսպէս է վճռել. ապացուցված համարելով 2600 ր. կապալադրամի իւրացնելը Յուսիկ արքեպիսկոպոսի ձեռքով, Քիշինեվի շրջանային դատարանի դատախազի միջոցով տալ նրան ի դատ մարմնաւոր իշխանութեան համաձայն պատժ. օր. 354 յօդ. 3 պարբ., առաջարկելով նրան, որ կամովին հրաժարվի սինօդի նիստերից, մինչև գործի վերջանալը դատարանում։

Այդօրինակ գործ է սկսել Բենիկ վարդապետը Սուքիաս արքեպիսկոպոսի դէմ, որովհետև վերջինս 1903 թ., երբ նրան աքսորեցին Երևանի թեմից, ինքնակալութեամբ ելել է իր հետը այդ թեմից 804 ր. կապէկադրամ կոչված արդիւնքը առանց պատշաճ մատեաններում մուտք և ելք գրելու։ Այս գործի վերաբերմամբ, ինչպէս իմացանք արժանահաւատ աղբիւրից, սինօդը, ամսիս 6-ին, այսպէս է որոշել. ընդունելով հանդերձ, որ Սուքիաս արքեպիսկոպոսը ապօրինաբար է ստացել այդ 804 ր., բայց միջնորդ հանդիսանալ նորընտիր կաթողիկոսի առաջ, որպէս զի անհետևանք թողնէ Սուքիաս արքեպիսկոպոսից 804 ր. պահանջը։

Զարմանք կարելի է յայտնել սինօդի այս օրինակ որոշումների դէմ, որովհետև մէկին, որ մեղադրում է դրամական զեղծումների մէջ, յանձնում է ի դատ մարմնաւոր իշխանութեան, իսկ միւսին ուզում է արդարացնել։ Եթէ սինօդը գործերը վճռելիս ի նկատի ունի պետական օրէնքը, կամ Սուքիաս արքեպիսկոպոսին էլ պէտք է դատի տար, կամ թէ չէ՝ Յուսիկ արքեպիսկոպոսի համար էլ միջնորդէր կաթողիկոսին, որպէս զի նրանից էլ 2600 ր. չը պահանջվէր։ Սինօդն, որպէս օրէնքների վրա հիմնված հիմնարկութիւն, իրաւունք չունի պանդան տեսակ-ընաւորութեամբ վճիռներ արձակելու։ Բրիչ

Ց. Գ.—Գիւղատնտես պ. Կ. Մելիք-Շահնազարեանին սինօդը պատուիրել է, որ մինչև ամսիս 8-ը բացատրութիւն տայ, բայց որովհետև զատական տօնքին սինօդը փակ է եղել և պ. Կ. Մելիք-Շահնազարեանը հնարաւորութիւն չէ ունեցել տեղեկութիւններ քաղել իր սինօդին ներկայացրած հաշիւներից ու մատեաններից, դրա համար էլ խնդրել է սինօդից՝ յետաձգել մինչև 13-ը, որպէս զի կարողանայ մանրամասն բացատրութիւն ներկայացնել սինօդին։ Նոյնը

—

Վան, 15 մարտի

Վասպուրականի «Մ. Աւետիսեան ձրի գրադարանի» խորհուրդը իր խորին շնորհակալութիւնները յայտնում է այն անձնաւորութիւններին՝ թէ հայրենակից և թէ կովկասցի ընկերներին, որոնք օժանդակել են յիշեալ նորաբաց հաստատութեան գրքերով, թերթերով և նուիրատուութիւններով, որոնցից աւելորդ չենք համարում յիշել մի քանիներին, օրինակ՝ տիկին Դ. Յովհաննիսեան (նախկին «Փորձի» խմբագրի մուսին), «Կենտր. Գրավաճառատուն», «Գուտենբերգ» գրավաճառատուն, «Մշակի» խմբագրատուն, Արամ Թոչունեան, Մկրտիչ Պօլեան, Աւետիս Գայլեան, Ղազար Շերամեան, Մկրտիչ Աճէմեան, որ իր հանդուցեալ եղբօր յիշատակին նուիրել է 25 տարվայ «Մշակ» թերթը, Մանուկ Մինասեան և Արսէն Արսէնեան՝ 70—80 կտոր գիրք, և այլք։

Վերոյիշեալ նուէրները խորին շնորհակալութեամբ ընդունեցինք, և յայտնում ենք նրանց, որոնք դեռ հեռու են մնացել այս ժողովրդական ընթերցարանին մասնակցելուց, օժանդակել մաքուր աջակցութեամբ հետևելու նոյն օրինակներին։

Վասպուրականի «Մ. Աւետիս. ձրի գրադարանի» Ցանձնախումբ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊՕԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

—

Կ. Պոլիս, 30 մարտ

«Սերբեստի»՝ որուն խմբագրապետը չարաչար սպանուեցաւ, ինչպէս գրած եմ արդէն, իր արմատական ուղղութիւնը կը շարունակէ աւելի բուռն և կատաղօրէն։ Իր ոսոխները կարծած էին, թէ սպանելով, ջախջախելով գրիչ մը, այդ թերթին դաւանութիւններն սպանած կըլլային, և սակայն, ի հեճուկս այդ խաւարապաշտ կուսակցութեան, ուրիշներ շուտով հասան Հ. Ֆէչհմիի թափուր թողած տեղը գրաւելու և առաջ մղելու այն ազատական, անշահախնդրական դաւանանքները, որոնք ալ աւելի սրբագործուած են հիմա հէք սպանեալին թանկագին արիւնովն ու երիտասարդ կեանքովը։

Ցուցարկաւորութիւնը, որու մասնակցած էին 100,000 հոգի, ամեն ազգարնակչութենէ խառն ցոյցերը, համակրանքները Պոլսի ամեն մասուրականութեան կողմէ, բարձրագոյն հաստատութեանց ուսանողութեան կողմէ՝ գրական ապացոյցներ եղան թէ երկիրը ինչ տեսակ քաղաքական ըմբռնումներու հակամէտ է իր ազնիւ տարրերովը։

«Թանին» և «Շուրայի Իմմէթ», ցարդ չը տեսնուած այդ ցոյցերու առջև ինքզինքնին կորուսած, ալ ուրիշ բան չեն գտներ ըսելու, եթէ ոչ հրատարակել թէ այդ հազարներու բազմութիւնը լոկ հետաքրքիրներու անխորհուրդ շատութիւնն է։ Իրենք ալ հաւատացող չեն անշուշտ իրենց գրածներուն. բայց վերջապէս բան մը ըսել պէտք էր, ու ատկէ աւելին չէին կրնար գրել իրենց ընթերցողներուն։ Այսպէս, այդ երկու ազգայնամոլ organe-ներու նայելով, դիպուածով հաւաքուած է եղեր այն ծովածաւալ բազմութիւնը, դիպուածով ծախուեցան, նոյն օրը, «Սերբեստի» 50—60,000 թիւերը։

«Թանին», այդ բաներով չգոհացած, հաստատապէս որոշած է հալածել խորհրդարանի մէջ զանոնք, որ իր կուսակցութեան թմրկահարները չեն, ու զանոնք մատնաւանդ, որ արիաբար կը կռուին նեղ հայացքներու, ազգայնամոլ ըմբռնումներու դէմ։ Այդպէս, խորհրդարանի մէջ իր աչքին փուշ մըն է Կ. Պոլսի երեսփոխան Դր. Զոհրապ, մամուլի ներկայացուցիչներուն մէջ «Սերբեստի» խմբագիրները, «Իկդամի» խմբագիրը՝ Ալի-Քէմալ-բէյ, «Լ. Հերալդի», «Նեոլոդոսի» և «Պրօօդոսի» խմբագիրները։ Իր կոմիտէական կուսակցութեան հետ ջանաց պարլամենտը զբաղեցնել այդ օտարասպատակ խմբագիրները դուրս նետել Թիւրքիայի ասպնջական հողէն. «Սերբեստի» ազատական ազնիւ գրիչը ջախջախուեցաւ. չգիտցուիր ինչ Թագուն ձեռքերէ. հիմա Զոհրապի և Ալի-Քէմալի դէմ հրապարակային ամբաստանութիւններ կը նետէ մէջտեղը, իբրև թէ ատոնք, մէկը իբրաւդիտական վարժարանի ուսուցիչ, միւսը՝ համալարանին պրոֆէսոր, իրենց աշակերտները գործիք կընան եղեր իրենց քաղաքական կարծիքներուն։

Զոհրապ ու Ալի-Քէմալ, երկուքն ալ, հրապարակաւ բողոքեցին «Թանինի» դէմ։ Իրաւագիտութեան վարժարանի աշակերտները, 190 հոգի, բողոքելով հանդերձ «Թանինի» զրպարտութեանցը դէմ, հրապարակաւ կը պոռան, թէ Թանինան մթին կուսակցութիւնը, իր քաղաքական նպատակներուն համար, կը ձգտի ձեռքերը երկարել մինչև իմացական հաստատութիւններէն ներս և ուսանողութիւնը զրկել իրենց սիրելագոյն ուսուցիչներէն։

Ցմոռնամ ըսել թէ զինուորական արգելքի տակ առնուեցան բարձրագոյն վարժարաններու ուսանողները՝ թոյլ չտալու, որ մասնակցին Հասան Ֆէչմիի՝ ողբացեալ հրապարակագրին փառաւոր յուղարկաւորութեանը։

Ոստիկանութիւնը, իբրև թէ, բոլոր ջանքերը գործ կը դնէ՝ գտնելու այն Թագուն ձեռքը, որ անտես ազդակներէ մղուած՝ կամուրջին վրայ փռեց հայրենիքի այն հատընտիր զաւկին դիակը։ Ոստիկանութեան մինիստրը հրապարակաւ կը խոստանայ գտնել չարագործը։ Հակառակ պարագային՝ պիտի հրաժարի եղեր։ Այո, կը հրաժարի, ու հաւանական կը գտնեմ, որ գտնելէ աւելի նախապատիւ սեպէ քաշուիլ իր պաշտօնէն։ Բայց ատիկա չենթադրեր թէ իր բոլոր միջոցները գործ դրած եղաւ գտնելու մարդասպանը։ Կը կարծեմ թէ պիտի ուզէ հրաժարիլ, որպէսզի ջանք չընէ մէջտեղը հանելու աներևոյթ ձեռքը։

Ալտիրքա վարպետութիւններ ալ կան։ Վաղը կամ միւս օր գուցէ մէջտեղը բերեն անծանօթ մը, խոստովանեցնեն զանի, ամեն չարիք բարդեն անոր վրա ու դատապարտեն իբրև քինախնդիր մը, որ անձնական հաշիւներով դրդուած ըլլայ «Սերբեստիի» խմբագրին դէմ։ Եւ կամ ինչպէս սովորութիւն է, գուցէ կնոջ կամ քրոջ հարց մը ալ ստեղծուի, ու այդ քաղաքական ոճրագործութիւնը անցնի իբրև անհատական փրծուն հարց մը, հարեմական սիրային դրամ մը։

Երէկ անամօթաբար ըսուեցաւ, թէ ոստիկանութիւնը, կասկածելով սպանեալին ընկերոջը վրայ, որ նոյն գիշեր վիրաւորուած էր և այսօր կը դրմանուի, շատ կը հետաքրքրուի անոր հարցաքննութիւններովը։ Ասկէ աւելի ծիծաղելի խաղ։ Անդին ամեն մարդ կը պոռայ թէ ոճրագործութիւնը սոսկ քաղաքական հանգամանք ունի, մեր արդարասէր ոստիկանութիւնը կը ջանայ հանդոյցը լուծել ընկերական հարցաքննութիւնովը։ Մենք համոզուած ենք, թէ այն Թագուն ձեռքը ուրկէ բարձրացած է և ինչ նպատակներով՝ փշրելու այն ուղեղը որ ազատ ու անկախ մտացումներ ունէր հայրենիքի վերածնութեանը համար։ Ոստիկանութիւնը չպիտի ուզէ գտնել սպանիչը, որպէս զի հարցաքննութեան բնական շարքովը չքաջուցուի այն խորհրդաւոր կծիկն որ այսօր հայրենիքին դժբաղդութիւնն է։

Տեսնենք։ Երանի թէ ոստիկանութիւնը աւելի արդար ըլլար, մենք սխալէինք մեր տեսութեանը մէջ, ու ապէտաւոր կծիկը քակուէր։ Շահէն

ԲԱՂՈՒԱԾՔՆԵՐ Կ. ՊՕԼՍԻ ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

—

Պաշտօնական զեկուցում.—Էդիրնէի, Եանիայի, Սելանիկի, Մանասարի Կոսովայի նահանգները հետևեալ հեռագիրը ուղղուեցաւ. «Հետզհետէ առնուող հեռագիրներէ կերևայ թէ կեդրոններու ու շրջականներու մէջ շատ մը զրոյցներ շրջած են, որոնց համեմատ սահմանադրական վարչութեան հարուած մը տրուած ըլլայ, սահմանադրութիւնը ջնջուած և Երեսփ. Ժողովը ցրուած ըլլայ։ Մենք ամենքս, կայսրն ալ մէջը ըլլալով, երդուեցանք թէ սահմանադրական վարչութիւնը պիտի պահպանենք։ Ամենքս ալ մինչև մեր արեան վերջին կաթիլը զայն պիտի պահպանենք։ Սահմանադրութեան տրամադրութիւնները բնաւ երբէք չեն այլափոխուած։ Ըստ առաջնոյն ի գործադրութեան են։ Երեսփ. Ժողովը առջի օր 5 անդամներու պակասովը նիստ դումարեց և խորհրդակցութիւն կատարեց։ Այսօր մեր ազգին մէջ ոչ մէկը կարելի է երևակայել որ սահմանադրութեան մէկ գիրն իսկ այլափոխել մտքէն անցընէ։ Եթէ ատանկ մէկը կայ՝ հայրենիքին դէմ դաւաճանող է։ Ամեն տեսակ նզովքի և անէծքի արժանի է։ Հետևաբար, զրոյցները անհիմն են։ Նախորդ դահլիճին մէջ գտնուող մինիստրներէն եօթ արդէն նոր դահլիճին մէջ կը գտնուին, որուն ուղղութիւնն ալ հին դահլիճին ուղղութեան յարևմտեան է կատարելապէս։ Պէտք է որ ժողովրդեան և զինուորներուն բացարձակ հաւատիքներ տրուելու մասին՝ կեդրոնին և շրջականներու մէջ մասնաւոր և սովորական եղանակներով ծանուցուի։ Հարկ չկայ բացատրելու թէ այս միջոցիս անհիմն լուրերը մեր ներքին թէ արտաքին կացութիւնը որ ատիճան կը ծանրացնեն, մեր նուիրական հայրենիքին աւերուելուն պատճառ կըլլան։ Ձեր հոգածութեան և հայրենասիրութեան կը թողուի ժողովրդեան ամեն կերպով և պարզ ու վճռական լեզուով մը հաւատիքներ տալու հոգը»։

Կոտորածը Ադանայի մէջ.—Ադանայի մէջ ծագած շփոթութեան մասին տեղեկութիւններ տրուած էին արդէն։ «Օսմանիշէր Լոյդ» հետևեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ. «Ադանայի մէջ հայ մը երկու իսլամներ կը սպանէ, որոնք կուզէին իր պատիւը բռնաբարել։ Քաղաքին իսլամները այն ատեն ցոյց մը ըրին կուսակալին ապարանքին առջև, պահանջելով որ յանցաւորը ձերբակալուի։ Կուսակալը սակայն ցրուել տուաւ ցուցարարները զինուորներու միջոցաւ։ Մինոյն օրը, գիշերը, ցուցարարները յարձակեցան հայոց թաղը, հայ մը սպաննեցին և ուրիշ երկու հայեր ալ վիրաւորեցին։ Հետևեալ օրը իսլամները քաղաքին մէջ պտտեցան՝ բիրեր ի ձեռին և յարձակեցան իրենց հանդիպած հայուն վրայ։ Նոյն իսկ խլեցին իրենց զոհերը ոստիկանութեան ձեռքէն, որ անկարող կը մնար վերջ մը դնել այդ կոտորածին»։ Կերևայ թէ սոսկալի բաներ կը պատահին այդ դժբաղդ քաղաքին մէջ։

Ադանայի ջարդի խնդիրը օսմ. խորհրդարանին մէջ.—Նիստին բ. մասը սկսաւ ժամը 9-ին։ Նախ քարտուղարը կարդաց Վարդգէս, Համբարձում Պոյաճեան, Տաղաւարեան և ուրիշ քանի մը թիւրք երեսփոխաններու տուած թակրիրը, որով Սսի կաթողիկոսէն հայոց պատրիարքարան եկած հեռագիրներուն համաձայն, հինգ օրէ ի վեր Ադանայի մէջ տիրող ջարդին, թալանին ու հրդեհին մասին դաժան մը և գործադիր իշխանութեանէն բացատրութիւն մը կը պահանջէին։

Գեղամ էֆ. Կարապետեան.—Կը լսենք թէ Իսկէնդէրուն ալ ջարդ պատահեր է։ Շատ դէշ պիտի ըլլայ ասոր վախճանը։

Նախագահ.—Եթէ կուզէք երկուշաբթի օր բացատրութիւն պահանջենք դահլիճէն և կամ անմիջապէս հիմա ադդարարագիր մը ղրկենք Ադանա և երկուշաբթի օր ալ հարցում մը ընենք, թէ ինչ միջոցներ ձեռք առնուած են։

Վարդգէս էֆ.—Գաւառներէն հեռագիրներ կը տեղան։ Ոմանք կը յայտնեն թէ սահմանադրութեան պահպանումին համար պատրաստ են զոհուելու, իսկ ուրիշներ կը ծանուցանեն թէ հայ ու թիւրք զիրար կը ջարդեն։ Հայ, թիւրք, անխտիր, համերաշխութեամբ բռնապետութեան ջախջախիլը կը պահանջեն, իսկ Ադանայի մէջ բռնապետ ձեռքերը ջարդ ու թալան կընեն։ Ես այս խնդրոյն մէջ բան մը կը նշմարեմ. հոն, ուր ազատամիտ ու սահմանադրասէր կուսակալներ կիշխեն, հոն՝ հայ, թուրք, ամեն ոք եղբօր պէս կապրին, իսկ ուր որ բռնապետ կուսակալներ պաշտօնի վրայ են, հոն ջարդ ու թալան կը պատահին։ Պիտի խնդրեմ ժողովէդ որ պահանջէք բռնապետ կուսակալին, միւթէսարրֆին և կայմակամին այս ջարդին ու թալանին համար պատասխանատու բռնուիլը (հաւանութեան ձայներ)։ Եթէ այսպէս չընենք, այս արարքը պիտի տարածուի ուրիշ նահանգներ, Վան, Կարին, և այլն, ու խնդիրը մեծ համեմատութիւն պիտի առնէ։ Ի՞նչ կը նշանակէ, որ Անատոլուի մէջ քանի մը ստահակներ յանախ հայերը ջարդելու սպառնալիք մը մէջտեղ կը նետեն և երկրին անդորրութիւնը կը վրդովեն։ Ասիկա հետևանքն է տասնըչորս տարի առաջ գործուած ջարդերու հեղինակներուն անպատիժ մնալուն (հաւանութեան ձայներ)։ Ուստի եթէ կուզէք որ վերջ դնեն այս խուժդուժ արարքները, Ադանայի մէջ պաշարման վիճակ հրատարակել տանք, ջարդին ու թալանին հեղինակները գտնենք, դանենք պատժենք ով որ ալ ըլլան, և տեղւոյն քաղաքական թէ զինուորական իշխանութիւնները, մեծէն փոքրը, պատասխանատու բռնենք տեղի ունեցած գործին։

Ժողովը հաւանութիւն տուաւ այս առաջարկներուն։

*** Ադանայի կուսակալը և Մէրսինի կառավարիչը պաշտօնանկ եղան։

*** Անգլիական ու Ֆրանսական դեսպանատունները ազդու միջոցներ պահանջեցին Բ. Դուռնէն։

Բողոքի ցոյցեր Էրզրումում.—Հետևեալ հեռագիրը եկած է Էրզրումէն. «Բաղաքը գոցուած է։ Հակառակ անձրևին, 30,000-ի մօտ բազմութիւն մը միթինգ գումարեց կուսակալին քօնաքին առջև, ուր դացին իրենց գլուխը ունենալով զինուորական երաժշտախումբ մը։ Կուսակալը ներկայ էր, ինչպէս նաև իւլէմաները, զինուորական հրամանատարը, շէյխերը, զօրքերը, հայոց առաջնորդ Տ. Սմբատ Սաատէթեան, հայ դպրոցականներ դրօշ ի ձեռին, սպաներ և այլն։ Խօսեցան հեծելազօրաց հարիւրապետ Հիւսամէդդին բէյ, Հանրային Պարտուց Նազըրը, Դաշնակցութեան կոմիտէին ներկայացուցիչը։ Բուռն բառերով, միաձայնութեամբ բողոքեցին բռնապետութեան վերահաստատման ամեն փորձի դէմ, անիծելով բռնապետական ձգտում ունեցող ամեն դահլիճ, երդուելով թափել իրենց արեան վերջին կաթիլը սահմանադրութեան պաշտպանութեան համար։ Զինուորական հրամանատար Եուսուֆ փաշա Երզնկայի Դ. զօրաբանակի միւշիրէն հեռագրով հրաման ուղեց իր վաշտերով քալել Կ. Պոլսոյ վրայ, մինոյն ատեն Տրապզոն ալ հեռագրեց շոգենաւ մը պատրաստել։ Բողոքագիրը յանձնուեցաւ կուսակալին, ինչպէս նաև Ֆրանսայի, Անգլիոյ և Ռուսիոյ հիւպատոսներուն։ Ցուցարարները յետոյ տողանցութիւն կատարեցին հիւպատոսարաններուն և հայոց առաջնորդարանին առջևէն»։

Անգլիական նաւատորմը Մերսինի առջև.—Երէկ մեծ-եպարքոսութեան սրահին մէջ անգլիական դեսպանատան առաջին թարգմանը մօտենալով տեղապահ սրբազանին՝ ծանոյց թէ «կը յուսամ որ այսօր (երէկ, շաբաթ) անգլիական մարտանաւեր հասած ըլլալու են Մերսինի առջև»։ Այս մասին Մալթայէ ապրիլ 16 թուով քաշուած հեռագիր մը ևս կը ծանուցանէ թէ անգլիական նաւաբաժին մը Փոքր Ասիոյ ջուրերը պիտի երթայ։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.
13 ապրիլի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ (Ուշացած)։ Ֆինլանդական դատարանը Հերցէնշտէյնի սպանութեան գործի առիթով, հարցաքննելով նոր վկաներին, քաղաքացիական դանդատաւորի միջնորդութեան համաձայն, նկատի առնելով որ բժիշկ Դուբրովինը կրկնակի հրաժարվեց դատարան գալ ցուցմունքներ տալու համար, որոշեց Դուբրովինին պատասխանատուութեան ենթարկել իբրև մեղադրվողի Հերցէնշտէյնի սպանութիւնը կատարելու գրգռման մէջ։ Հետևեալ նիստը կը կայանայ մայիսի 5-ին։

Սենատի յատուկ ատեանը Լոպուխինի գործի առիթով յարգեց Լոպուխինի միջնորդութիւնը՝ դատարան կանչելու իբրև վկաների ներքին գործերի նախկին մինիսթր իշխան Սվեատոպոլկ-Միրսկուն և ընդհանուր վարչութեան վերատեսուչ Արբուզովին։ Գործի քննութիւնը կը սկսվի ապրիլի 28-ին։

Բարձրագոյն մերժվեց ֆինլանդական սենատի միջնորդութիւնը՝ հաստատել ֆինլանդական ստատս-սեկրետարութեան կից խորհրդակցական յանձնաժողով։

Օրվայ ընթացքում խօլերայով հիւանդացաւ մի մարդ։

ՊԷՐՄ։ Նահանգապետի յանձնարարութեամբ քննութիւն է սկսված նահանգական զէմստվային վարչութեան մէջ։

ԱՍՏՐԱԽԱՆ։ Ինքնասպանութիւն գործեց նամակատարը, որ իւրացրել էր 8000 ռուբլի, որից մինչև զողութեան բացայայտութիւնը վատնել էր 5966 ռուբլի։

ԲԱԽՄՈՒՏ։ Մայիսի 17—21 տեղի կունենայ ֆելդշերների, ֆելդշերուհիների և մանկաբարձուհիների համագումարը։

ՎԱՐՇԱՎԱ. Գեներալ-նահանգապետը առանձին մանաժողով նշանակեց քաղաքային վարչական ատեանի գործերը քննելու համար։

ԿԱՏԱՆԻԱ։ Երէկ երեկոյեան եկան Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորովնան և անգլիական թագաւորական զոյգը «Վիկտորիա և Ալբերտ» զբօսանաւով։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻՆԱՀԱՆԳՈՒՄ

Բօրչալուի գաւառում ծախում եմ անտառային կալուածք, 1830 դեսեատին, որը ներկայանում է անտառաարդիւնաբերողների համար խոշոր պահանջ. մեծ կաղնի ծառեր, հաճարենի, հացենի, բոկենի, տանձենի հայկ հայկ։ Նոյն գաւառում, նոյնպէս և Դուշէթի և Գօրու գաւառներում ծախում եմ միանգամայն էժան, ամենի համար խոշոր նշանակութիւն ունեցող մի քանի կալուածքներ, որոնք պատկանում են մի կալուածատիրոջ։ Հետաքրքրվող անձերը թող ռուսերէն դիմեն մանրամասն տեղեկութիւնների համար՝ С.-Петербургъ, Невскій, 140, А. Г. Муръ.

(П. 60286) 306. 10—2

ԾԱԽՎՈՒՄ Է

Պատահմամբ պղնձէ վաննա, ցիլինդր իր բոլոր պատկանելիքներով, նոյնպէս և ձեռագործի մեքենայ։

Հասցէ՝ Московская ул., № 13. кв. № 1.

Գալ 12-ից մինչև 2 ժամը ցերեկվայ։

286. 3—3

Պատրաստ է և շուտով տպագրութեան կը յանձնվի

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

(Գլխաւոր կէտերը)

Դասագիրք ծխական դպրոցների IV բաժանմունքի համար, հանձնային դպրոցական ծրագրի։

Գ. Վարդանեան, Ռ. Խան-Ազատ

(օ. մ.) 308. 3—2

ՀԱՅ-ԿԱԹՕԼԻԿ
Երգիչնահար մը
կը փնտռուի,

որ կարենայ նաև երգիչներու խումբ կազմել։ Պայմաններուն վրա խօսելու համար դիմել հետևեալ հասցէին. Карасубазаръ, Таврич. губ., Армяно-Католическая церковь.

(ա. օ.) 310. 5—2

ԱԶԴ

Թիֆլիսում հրատարակվող «Кавказская Армія» լրագրի խմբագիր Բ. Ս. Էսաէն խնդրում է բոլոր խեղանդամ, վիրաւորված, հիւանդ և առհասարակ պատերազմում որևէ վնասված և աշխատելու ընդունակութիւնից զրկված անձերին, նոյնպէս և սպանված ու անհետ կորած զինուորների ընտանիքներին, առանց ազգի խտրութեան, շուտափոյթ ուղարկել խմբագրութեանը մանրամասն՝ հետևեալում ցոյց տրված ճշգրիտ տեղեկութիւնները. 1) խեղանդամի անունը, հօրանունը և ազգանունը, 2) նրա կոչումը և որ գնդի մէջ է նա ծառայել, 3) ծնված տեղը և ներկայումս որտեղ է գտնվում (քաղաք, վոլոստ, գիւղ), 4) ընտանեկան դրութիւնը (ամուսնացած է, ամուրի, քանի՞ որդի ունի), 5) որտեղ է վերք ստացել կամ խեղանդամ եղել (վիրակապութեան վկայական), 6) ինչ պարգևներ ունի, 7) բարեյաջողութեան վկայական։ Բոլոր այդ տեղեկութիւնները անհրաժեշտ են նախ՝ այդ զինուորներին նպաստ տալու միջնորդութեան համար և երկրորդ՝ դրանց երեխաներին Թիֆլիսին մօտ բացված «Որբերի Ապաստարանում» ընդունելու համար խնդիրը յարուցանելու։

Խնդրվում է միւս լրագիրներին արտատպել ներկայ ազդը։

(շ. չ.) 303. 2—2

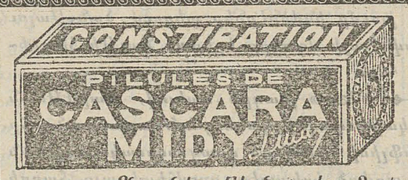

ԴԵՂԱՀԱՏՆԵՐ
Cascara Midy
Ֆրանսիական ժողովրդական միջոց
ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՓՈՐՈՒԱՊՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ընդունելութեան չափ. 2 դեղատ երեկոները, պակկելուց առաջ.
Cascara Midy-ն (Կասկարա Միդի) չէ առաջացնում որովայնի մէջ ցաւեր, ոչ էլ հեւոց և փորլուծութիւն։
Դեղավաճառանոց MIDY, 140, faubourg St. Honoré, Փարիզ. Ռուսաստանի գլխաւոր դեղավաճառանոցներում։

(5, 15, 25) (320257) 0—20

„ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
1897 թ.
ՐԻԳԱՅՈՒՄ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ՊԱՀԵՍՏ Թիֆլիսում
Սօլօլակսկայա փող., № 4
ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՒՄ Է ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՀԱՏՈՎ՝

Ռէզինի, կանեփի և ուրիշ թելոցներ ամեն ինչի համար.
Ռէզինի տեխնիկական և էլեքտրօ-տեխնիկական առարկաներ և լուսանկարչական պիտոյքներ.
Իրեղէններ եղջերեայ ռէզինից և էբոնիտից.
Առանձնացնող և կաբէլային պիտոյքներ.
Խիրուրգիական և բժշկական ռէզինի իրեղէններ.
Ռէզինի խաղալիքներ և խաղագնդակներ.
Ռէզինի գալանտերէյնի ապրանքներ.
Ջնջող ռէզին „Слонъ“ մարկայով.

ՀԱՏԱՎԱՃԱՌՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԼԱՒ
ԿՐԿՆԱԿՕԾԻԿՆԵՐԻ „ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“

(№ 2) 25—13

ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿ (Հանքային ջրեր) ԷՍԷՆՏՈՒԿԻ (Աղի-ալկալի) ԺԷԼԷԶՆՕՎՕԴՍԿ (Հողային) ԿԻՍԼՕՎՕԴՍԿ (Ածխաթթուային նարզան)

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԶՐԵՐ

Ջրեր ներքին գործածութեան և վաննաների համար, ցիսարուժութիւն և ջրարուժութիւն, էլեքտրօ-լուսարուժական կաբինետ (բէնդեան)։ Մեխանօտէրապիա ըստ Ցանդէրի։ Կումիս, կէֆիր, լեռնային կլիմայական կայարաններ Կիսլօվոդսկում և Ժէլէզնովոդսկում. ապրանքներ։ Ջողութեամբ բժշկվում են՝ ոսկրացաւը, սիֆիլիս, կատարրներ, ջղային, կաշուի, կանանց, լեարդի, ստամոքսի, աղիքների, երիկամունքի հիւանդութիւններ, պօղարդ, չաղութիւն, շաքարի հիւանդութիւն, արեան պակասութիւն, շնչառութեան և շատ ուրիշ հիւանդութիւններ։ Մանկական խաղերի փոքրիկ հրապարակներ։ Թատրոններ, սիմֆոնիական կոնցերտներ ամեն օր։ Պատկեր, ծաղկանոցներ, էլեքտրական լուսաւորութիւն, տրամվայ։ Հիւրանոցներ, ճաշարաններ, սրճարաններ, ընթերցարաններ. շատ կան յարմար սենեակներ մասնաւոր տնեղրում։ Եկողների թիւն է 40,000.

Սեզօնը Պեատիգօրսկում մայիսի 1-ից մինչև սեպտեմբերի 15-ը, Էսէնտուկում մայիսի 10-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը, Ժէլէզնովոդսկում մայիսի 15-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը, Կիսլովոդսկում յունիսի 1-ից մինչև հոկտեմբերի 1-ը։

Սեզօնի սկզբում և վերջում վաննայի գները և բժշկութեան ուրիշ եղանակները շատ աւելի էժան են, քան սեզօնի վառ ժամանակը։

Արտօնաւոր բժշկութեան իրաւունք վաճառականների որոշ քանակութեամբ իւրաքանչիւր կուրօրտում կարելի է տալ չքաւոր հիւանդներին (որոնք ունեն 600 ռուբլուց աւելի տարեկան եկամուտ) միայն հետևեալ ժամանակամիջոցներում. Պեատիգօրսկում մայիսի 1-ից մինչև յունիսի 10-ը և օգոստոսի 1-ից մինչև սեպտեմբերի 15 ը, Էսէնտուկում—մայիսի 10-ից մինչև յունիսի 10-ը և օգոստոսի 1-ից մինչև սեպտեմբերի 10-ը, Ժէլէզնովոդսկում մայիսի 15-ից մինչև յունիսի 10-ը և օգոստոսի 1-ից մինչև 1-ը սեպտեմբերի, Կիսլովոդսկում—յունիսի 1-ից մինչև յուլիսի 1-ը և օգոստոսի 15-ից մինչև հոկտեմբերի 1-ը։ Ուսուցիչներին արտօնաւոր բժշկութեան իրաւունք ստանալու համար պարտաւորական է զրվել առաջուց, ներկայացնելով ջրերի վարչութեանը (Պեատիգօրսկում) բժշկվելու ցանկութեան մասին յայտարարութեան հետ միաժամանակ. 1) վկայական որևէ վարչական կամ հասարակական հիմնարկութիւնից խնդրողի չքաւորութեան մասին, 2) բժշկական վկայական, որի մէջ մատնացոյց արված պէտք է լինի այն կուրօրտը, ուր հիւանդը պէտք է բժշկվի, 3) պօստային երկու 7 կոպէկանոց մարկաներ պատասխանի համար։ Այլևս գրվել չէ կարելի արտօնաւոր բժշկութեան համար. առաջին հերթի համար ապրիլի 10-ին և երկրորդ հերթի համար յուլիսի 1-ին։ Ջրի բժշկութեան մասին իւրաքանչիւր խնդիրքին ջրերի վարչութիւնը կը հաղորդէ իր պատասխանը մատնացոյց արված հասցէով։ Առանց նախապէս գրվելու արտօնաւոր բժշկութեան իրաւունք չէ տրվում։

(Ս. Հ.)

Ջրերի դիրեկտոր՝ Ս. ՏԻԼԻՋԷԵՎ.
256. 4—4

(П. 52622)

Электропечатня Н. Г. Аганьянцъ
Полицейская 7.